

لړليک

12	فیوډالېزم څه شی دی؟
17	اروپايي فیوډالېزم
17	د اروپايي فیوډالېزم پرمختګ
19	ویسل
20	د کلیسا رول
21	سرف یا بزګر
23	امتیازات او مراعات
24	نائب Knight:
27	د لویو فیوډالانو د اوسېدو ځایونه
29	د بنځو حیثیت
30	هلکان او زده کړې
30	د فیوډالي نظام خصوصیات
34	د فیوډالیزم زوال
34	انګلستان
38	فرانسه
42	جرمني (پروسیا)
45	مسلمان حاکمان او د ځمکوالی نظام
46	د سلطنت د وخت فیوډالېزم
48	د مغلو د وخت فیوډالېزم

فېودالېزم (جاگيرداري)

50	د مغلي فېودالېزم زوال
51	اجاره داري
53	فېودالي کلتور
53	کورنۍ
54	عزت
55	وفاداري
56	مصرفیتونه
57	دوستي او دښمني
58	د قانون نه لوړتیا

فېوډالېزم (جاگيرداري)

بسم الله الرحمن الرحيم

فيودالبزم (جاگيرداري)

د کتاب نوم: فيودالبزم (جاگيرداري)

ليکوال: ډاکټر مبارک علي

ژباړه او لنډيز: زاهدخيلي zahidkhalili@yahoo.com

کمپوزر: په خپله ژباړن

ډيزاين چارې: عبدالهادي اثر ۰۷۷۲۱۲۰۷۰۳

خپرنډوی: مومند خپرنډويه ټولنه – جلال اباد

برېښنالیک: Momand.books@gmail.com

چاپ کال: ۱۳۹۲م/۲۰۱۳هـ

چاپ شمېر: ۱۰۰۰

چاپوار: لومړی

د بيا چاپ حقونه د خپرنډويي ټولنې سره خوندي دي

فيودالبزم (جاگيرداري)

فيودالبزم

(جاگيرداري)

ليکوال: ډاکټر مبارک علي

ژباړه او لنډيز: زاهد خليلي

د ژباړن خبرې

د دریو کلونو راهیسي می زه او ملگري تاریخ لولو، اکثره وخت به د لویدیځ په تاریخ کې د فیوډالیزم یا ځمکوالۍ د کلمې سره مخ کېدو، یوازې په دې باندې پوهیدو، چې فیوډالیزم د ځمکې یو ډول سیستم وه، چې د اروپا د منځنیو پیړیو په تاریخ کې تیر شوی دی، ځینې خصوصیات مو هم لوستي وه؛ خو، نور پرې پوره نه پوهیدو، چې دا فیوډالیزم کله، څنگه او چیرته رامنځته شوی دی؟.

زه د تیرو دریو کلو راهیسي په هفته کې خامخا یوه ورځ کتابتونو ته تلم؛ خو، د فیوډالیزم د نظام په اړه می کوم داسې ځانگړی کتاب ونه لید، ځانگړی څه چې داسې کتاب نه وه، چې د لویدیځ په تاریخ، هغه که د لرغونو، منځنیو او معاصرو پیړیو تاریخ وي، پیدا کړم، زموږ کتابتونونه ټول د غورچانونو، زر چانونو او ناولونو نه ډک دي، په داسې حال کې، چې پښتو ژبه د نړیوال تاریخ او سیاست په ډگر کې ډیره غني نده، د هغوی خلکو څخه، چې لیکل کولای شي یا ژباړه کوي، هیله می داده، چې که د خپلې ټولنې پرمختګ غواړی؛ نو، هغه څه ورته ولیکي یا وژباړي، چې نن پښتانه او پښتو ژبه ورته ډیره اړتیا لري، موږ نړیوال تاریخ، سیاسي علومو، ساینسي علومو، طب، کیمیا، جغرافیه، بیالوژي او نورو علمي کتابونو ته اړتیا لرو، نه.....

په هر حال، څه وخت مخکې احمد بلال موږ کره راغی، د هغه سره دا کتاب وه، خوښ می شو، د کتاب موضوع او لیکوال یې ډیر اوچت وه او څرنگه چې په پښتو ژبه کې ددې موضوع اړوند کوم کتاب نه وه؛ نو، د هغه نه می هیله وکړه، چې دا کتاب ماته راکړي، تر څو د خپلو ټولگیوالو او د تاریخ د مینه والو لپاره یې پښتو کړم، کتاب می وژباړه او نن دادی ستاسو په لاسو کې دی.

د ژباړې په هکله باید ووايم، چې د کتاب په بڼه دا زما لومړنۍ ژباړه ده، کیدای شي، چې ځینې نیمگړتیاوې به ولري، د ملگرو څخه می هیله ده، چې غلطۍ راته اصلاح کړي، کتاب می ځکه را لنډ کړ، چې زیاتره موضوعات د هند او پاکستان د معاصر فیوډالیزم پورې تړلي وه او د پاکستان د ازادۍ نه وروسته یې ځینې راپورونه وړاندې کړي وه، چې زموږ د اصلي موخې سره یې دومره تړاو نه درلود، د کتاب لیکوال د هند د براعظمګي تکره لیکوال دی، په جرمني کې یې په تاریخ کې ډاکټري اخيستی او د سلو په شاوخوا کې یې کتابونه لیکلي دي، په پای کې بیا خپله هغه غوښتنه، چې د لیکوالو او ژباړونکو نه می کړې ده، یو ځل بیا تکراروم.

فېوډالېزم (جاگيرداري)

زاهدخيلي

ننگرهار پوهنتون

د ښوونې او روزنې پوهنځي د تاريخ دپارتمنت د دريم کال زده کړيال

فېوډالېزم (جاگيرداري)

ډالۍ

وتلي ليکوال او سياسي شخصيت استاد محمد زمان مزمل

او د شرعياتو پوهنځي استاد دوكتور عزيزالرحمن ته

ز.خ

سريزه

مؤرخينو د تاريخي پېښو د ښه پېژندلو لپاره، تاريخ په سياسي، ټولنيزو او نورو مختلفو دورو باندې ويشلی دی او ددې لپاره، هغه افکار، تغيرات او اخلاق چې په مختلفو دورو کې منځته راغلي دي، په صحيح ډول مطالعه شي. د تاريخ د لومړنۍ زمانې نه وروسته د ښکار زمانه، د غلامۍ زمانه او ورپسې د فيوډالي (ځمکوالۍ) زمانه راځي. د ځمکوالۍ نظام په اروپا او په ځانگړي ډول په لويديځه اروپا کې د هغه وخت د سياسي او ټولنيزو حالاتو په نتيجه کې رامنځته شو او د هغه وخت د سياسي حالاتو سره يې يو ځای پرمختگ وکړ. د نړۍ په نورو هيوادو او ټولنو کې يې شکل تغير درلود. د چين، جاپان او منځني ختيځ د ځمکوالۍ نظام يو د بل سره توپير درلود. په دې ټولو دولتونو کې ځمکه او د ځمکې حاصل د څو اشخاصو په لاس کې وه، چې ددې په وجه په ټولنه کې مختلف طبقات رامنځته شوي وه. د هغو خلکو په لاس کې چې ځمکې او حاصلات وه، هغوی د خپلو گټو لپاره په ټولنه کې مختلف سياسي، مذهبي او ټولنيز روايات رامنځته کړي وه او دا ټول يې د خپل ځان تابع گرځولي وه.

موږ د تاريخ نه ډېر څه زده کړي، د هغو زده کړو څخه يوه دا هم ده، چې افکار، نظريات، روايات، دولتونه او نور د خاصو حالاتو او اړتياوو د پوره کولو لپاره په مختلفو وختونو کې رامنځته کيږي او کله چې يې عملي کيدل پای ته ورسيري؛ نو، ورسره د هغوی موجوديت هم له منځه ځي. دا ډېره ضروري ده، چې يو نظام د خپلې بقا لپاره د وروستي وخت لپاره کوښښ وکړي او نظام د خپلې بقا لپاره په خپل وجود کې ځينې تغيرات منځته راوړي، تر څو د خطرونو مقابله وکړي.

ددې يو مثال د ځمکوالۍ نظام دی. دا نظام چې په کوم شکل باندې رامنځته شوی وه، د وخت په تيريدو يې د خپلې بقا لپاره ځينې تغيرات قبول کړل؛ خو، کله چې يې د حالاتو مقابله ونه شوه کړای؛ نو له گيډې څخه يې يو بل نظام راووت شو، چې د ځمکوالۍ نظام يې پای ته ورساوه.

په تاريخ کې داسې هم شويدې، چې يو نظام ورو، ورو له منځه تللی وي؛ خو داسې هم شته، چې نظام په يو ځل د يو انقلاب په ترڅ کې له منځه ولاړ شي، په دې دواړو صورتونو کې د نظام د زوال سره د هغه وخت کلتور هم له منځه ځي. په داسې حال کې چې کلتور د خپلې بقا لپاره کوښښ کوي او

فېودالېزم (جاگيرداري)

نښې يې د ډېر وخت لپاره پاتې کيږي. ددې يو مثال اروپايي ټولنه ده، چېرته چې مات شوي فيوداليزم د اخري وخت پورې د خپل کلتور د ساتلو لپاره کوښښ کاوه؛ خو د صنعتي کلتور د رامنځته کېدو سره، د ځمکوالي کلتور د تېر وخت يوه برخه وگرځېده.

د صنعتي انقلاب په رامنځته کېدو سره د ځمکوالۍ نظام په ځينو هيوادو کې پای ته ورسېده؛ خو اوس هم داسې دولتونه شته، چې هلته د ځمکوالۍ او د صنعتي انقلاب د اصلاحاتو تر منځ جگړه روانه ده. داسې ټولنې هم شته، چې هلته د ځمکوالۍ، صنعتي اصلاحاتو او قبائلي رواياتو تر منځ تکر موجود دی.

ډاکټر مبارک علي

۱۹۹۶ اګست، لاهور

فیوډالیزم څه شی دی؟

د فیوډالیزم لفظ د فیو (Feu)، فیوډ (Feud) یا (Feudum) څخه اخیستل شوی دی. دا د ځمکې یو ډول سیستم وه، چې ذکر یې د منځنیو پېړیو د قانون په کتابونو کې شوی دی. په فرانسوي ژبه کې دا لفظ فیوډالیتی (Feodalite) شو. ددې څخه مخکې دا د فیف (Fief) په شکل ویل کېده.

د ځمکوالی د قوانینو مشهور کتاب (Libri Feudorum) د (فیوډالیزم قوانین) په نوم یادېږي. ددې کتاب راټولونکی د ایټالوي د میلان د بنار یو اوسیدونکی وه. په دې کتاب کې د فیف په اړه ټول قوانین، رواجونه، روایات او نور ډېر څه په کې لیکل شوي وه. په دې کتاب کې د ځمکې د ورکړې پیل، د ځمکې چاته ورکول، د ځمکې ضبطول او نور ډېر مهم مسائل په کې شامل وه.

کله چې رومي امپراتوري د زوال سره مخ شوه؛ نو، په نتیجه کې یې د لویو ځمکو د خاوندانو په اختیاراتو کې زیاتوالی راغی. په دې بې امنه او گډه وده زمانه کې بزگر د قوي او لویو خلکو په لاس کې پناه واخیسته. دغه پناه به په دې شرط ورکول کېده، چې د خپلې ځمکې د ملکیت حق به یې د هغوی په لاس کې وي. ددې تغیراتو په پای کې، چې کوم ډول فیوډالیزم منځته راغی، تعریف یې مارک بلوخ په خپل مشهور کتاب (فیوډالې ټولنه) کې داسې کړی دی: په دې نظام کې بزگر د رعیت حیثیت درلود. دې رعیت ته د مزدوری او کار کولو پیسې نه ورکول کېدې، بلکه د نغدو پیسو پر ځای به یې جنس ورکاوه.

د فیوډالیزم د پرمختګ په اړه د هندوستان مشهور مؤرخ کوسمبی داسې لیکلي: یو ډول داسې فیوډالیزم وه، چې د پورته طبقې یانې پاچا لخوا به نافذ کېده، په دې فیوډالیزم کې پاچا د لاس لاندې طبقو باندې خراج وضع کاوه. د لاس لاندې طبقې فیوډالان به په خپلو کې سیمو کې د پوره واک خاوندان وه، تر څه وخت پورې به چې فیوډالانو پاچا ته خراج ورکاوه؛ نو فیوډالانو ته به اجازه وه، چې څنګه وغواړي په خپله سیمه کې حکومت کولای شي.

دویم ډول فیوډالیزم داسې وه، چې د لاندې طبقې څخه یې پیل کېده. په دې ډول فیوډالیزم کې، فیوډالانو په خپلو سیمو کې د خپل حکومت د ټینګولو لپاره د فوځي طاقت او قوت نه استفاده کوله. په دې ډول دغو حکومتونو د ریاست، سلطنت او د بزگرانو تر منځ د پل حیثیت درلوده. مرکزي حکومت سیمه

فیوډالیزم (جاگیرداری)

ایزو فیوډالانو ته ددې حق ورکړی وه، چې د خلکو څخه ټیکس واخلې او د ضرورت په وخت د سلطنت سره فوځي مرسته وکړي. په دې ډول فیوډالیزم کې د فیوډالانو کارکوونکو ټیکس اخیسته او لوړو مقاماتو ته یې لېږه. په داسې حال کې، چې په لومړي ډول فیوډالیزم کې ټیکس د مرکزي حکومت کارکوونکو جمع کاوه.

ددې وروسته کوسمبی د اروپایي فیوډالیزم د خصوصیاتو په اړه داسې لیکي:

- فیوډالیزم داسې یو نظام وه، چې د جنس د تولید وسائل او الات په کې معمولي وه او په اسانۍ سره جوړیدل. په دې نظام کې د تولید عمل انفرادي وه او خواري او محنت هم په لومړني حالت کې وه.
- تولید یوازې د کورنۍ لپاره وه، د کوم مارکیټ یا مندوي لپاره نه وه.
- د نورو په ځمکو باندې کار (کرل) کیدل.
- د سیاسي حالاتو د بدلیدو سره د ځمکې د ملکیت حق تغیر کاوه. کله به د ځمکې ملکیت د پاچا او کله د کوم سردار (مشر) په لاس کې وه.
- په ځمکه باندې به په مشروط ډول باندې قبضه وه. د راجپوتانو او مسلمانو ترکي فاتحینو په وخت کې ځمکې په مشروط ډول د ځمکوالو په لاس کې وې. دا ځمکې په وراثت باندې نه ورکول کیدې. دغه شخص د هغه وخت پورې د ځمکې خاوند وه، تر څو پورې چې یې فوځي خدمت کاوه.
- د قاضي په صفت دنده اجراء کول. په دې مانا چې ځمکوال به په خپله سیمه کې د قاضي په صفت د سیمې د جگړو پریکړې کولې.

کوسمبی ددې خبرې یادونه کړې، چې د هند په فیوډاله ټولنه کې درې شیان موجود نه وه. د غلامۍ اداره، اتحادیې (صنفونه) او کلیسا. ددې پر ځای په هند کې د ټیټ او لوړ ذات صفات موجود وه، چې د اتحادیو او کلیسا ځای یې نیولی وه.

ځینې مؤرخین ددې پر ځای چې دا یوه ټولنیزه اداره ومني، فیوډالیزم د سیاسي ادارې په توګه مني، ځکه چې د هغه پر اساس حکومت کیده؛ نو ځکه یې سیاسي اهمیت زیات وه.

ځينې نور دا نظر وړاندې کوي، چې دا په خپل ذات کې يوه محدوده اداره وه، ځکه چې توليد يوازې د خپل ځان لپاره وه، د سوداګرۍ لپاره نه وه؛ ځکه نو په ټولنيز ډول دا يوه کمزورې اداره وه. ددې يو هدف دا وه، چې زراعتي توليد په زور سره لاسته راوړل شي او دا ددې لپاره چې د امدن نه يې يو قوي حکومت جوړ شي. د بزګرانو نه د زياتې اندازې مال د لاسته راوړلو لپاره يې د هر ډول سياسي واک د استعمالولو او قانون نه کار اخيسته. په دې حال کې بزګر، چې د توليد اصلي توليدونکي وه، د توليد د ګټې څخه بې برخې کيده.

په دې اساس په دې نظام کې تر ټولو بد ژوند د بزګرانو وه؛ ځکه، چې د توليد لپاره به ټوله خواړي همدې بزګر کوله او په زور سره به دوی په ځمکو کې په کار باندې ګمارل کيدل، د دوی بل مشکل دا وه، چې د توليد لپاره بازارونه (مارکېټونه) موجود نه وه؛ ځکه يې نو مجبوراً په کروندو کې کار کاوه، په داسې حالت د هغوی ژوند تل يو شان وه، که دوی ته به ددې اجازه ورکړل شوه، چې کرونده پرېږدي؛ نو بل داسې ځای نه وه، چې دوی هلته خواړي او مزدوري کړي وای، کروندې د دوی لپاره پناه ځايونه او د روزی د لاسته راوړلو يوازينی لاره وه. د بزګر ازادولو لپاره د قانون اړتيا نه وه، بلکه متبادله لاره يې په کرونده کې کار کول وه. په منځنيو پېړيو مزدوري په بازارونو کې نه پيدا کيده، خو فيوډالانو ته د بزګرانو پيدا کيدل ډېر اسانه وه او په دې سره فيوډالانو خپله سياسي او ټولنيزه برتري جوړه کړې وه.

د فيوډاليزم يو شکل هغه وه، چې کله به يوه امپراتوري جوړېده؛ نو دوی به په مختلفو سيمو کې د امن و امان د راوستلو لپاره د بزګرانو نه کار اخيسته او د ټيکس د راټولو لپاره يې هم ترې کار اخيسته او هم به يې د اړتيا پر مهال فوځي خدمت کاوه، واکمنو ته دا ستونزمنه وه، چې دوی دې په مرکز کې اوسېږي او په ليرې علائقو کې دې امنيت هم موجود وي، دوی به په دې سيمو کې خپلو افسرانو يا هلته موجود فوځيانو ته دا دنده ورکوله، تر څو د هغه ځای د ټيکس په مقابل کې هلته امنيت وساتي او هغه ته وفادار پاتې شي، په دې وخت کې به ځمکه د حکومت سره وه او په وراثت کې به يې افسر يا کوم بل ساتندوی ته نه ورکوله.

کله به چې نوی حاکم راغی، يا به کوم فاتح کومه سيمه ونيوله؛ نو، دوی هغو لويو ځمکوالو ته هيڅ نه ويل، کومو چې به د هغه سره همکاري کړې وه، مګر کومو کسانو به، چې د پخواني حاکم سره همکاري کړې وه؛ نو د هغوی نه به يې ځمکې اخيستي، نويو فاتحينو به ځمکې خپلو وفادارو ملګرو ته ورکولې او يا به يې پخوانيو ځمکوالو ته ورکولې، چا چې به د نويو فاتحينو شرائط منل، مثلاً په هند کې چې ترکانو

د ځان سره ترکي يا ايراني خلک راوستل؛ نو ځمکې يې هغوی ته ورکړې، مغلو د هغوی بر خلاف خپلو وفادارو ملگرو ته ځمکې ورکړې او نور وفادار ځمکوال يې په خپل حال پرېښودل.

ددې لپاره به، ځمکوالو د خپلو ځمکو او امتيازاتو د ساتلو لپاره د وخت مطابق خپلې وفادارۍ ته تغير ورکاوه، دغه وفاداري د ځمکوالو کار وگرځېده؛ ځکه د فيوډال لپاره تر ټولو مهم شى ځمکه وه، د کوم پواسطه چې هغه (فيوډال) ته سياسي او ټولنيزه برتري حاصلېده، فيوډال د ځمکې د لاسته راوړلو لپاره هر ډول اخلاقي او ټولنيز اصول پرېښودل، د ځمکې په مقابل کې به يو فيوډال ته قوم، نسل او هيواد کوم ارزښت نه درلوده.

حاکمانو هم ځمکې ددې لپاره تقسيمولې، تر څو د ځان لپاره ملاتړي پيدا کړي، که به ځمکه کمه شو؛ نو پاچا به د خپلې ځمکې څخه فيوډالانو ته ځمکه ورکوله، لکه څنگه چې په اروپا کې وشول، هلته پاچانو د کليسا په ځمکو باندې قبضه وکړه او په خپلو امرينو باندې يې تقسيم کړه. د انگلستان پاچا شپږم هنري هم همداسې وکړل، هغه په ۱۴۴۵ او د ۱۵۳۵ کلونو تر منځ د کليسا ځمکې په خپلو ملاتړو باندې ووېشلې. که به پاچا ته د ځمکې اړتيا پېښه شوه؛ نو په ځمکو به يې قبضه کوله او په دې سره به يې خپل طاقت او دولت دواړه زياتول.

د فيوډاليزم دويم ډول داسې وه، کله به چې کومه امپراتوري ړنگه شوه؛ نو لويو ځمکوالو به د خپلو سيمو واک په خپل لاس کې واخيست او د مرکزي حکومت د واک نه به يې انکار کاوه. په اروپا کې ددې مثال د کارډ لنجين امپراتوري ده، په لرغوني هندوستان کې ددې مثال د موريه سلطنت دی او په اوسني وخت د مغلو حکومت ددې ډول فيوډاليزم بڼه مثالونه دي، د دوی لوی ځمکوال قوي شول او په خپلو سيمو کې واکمن شول او د هغه ځای امدن يې په خپله اخيسته.

که فيوډالې ټولنې (اداري) ته لږ نظر واچوو؛ نو درې شيان به په کې وگورو، د بزگر غلامي، ځمکوال او ځمکه د اقتصادي واحد په توگه استعمالول. کله چې دغه درې عناصر قوي وي؛ نو ددې په پايله کې سوداگري د زوال سره مخ کېږي او د ښارونو ابادي هم ورسره نه لوړېږي؛ ځکه کله چې سوداگري لوړېږي او د ښارونو ابادي زياتېږي؛ نو فيوډاليزم د زوال سره مخ کېږي؛ ځکه بزگرانو ته په ښارونو کې وظيفې په اسانۍ سره پيدا کېږي او د ښارونو پرېښودو ته اړ کېږي. کله چې حکومت د سوداگرو حوصله لوړوي؛ نو فيوډالان يې مخالفت کوي او د بزگرانو په حرکتونو باندې بنديز لگوي، ځکه د فيوډالان د توليد انحصار په بزگر باندې دی.

فېوداليزم (جاگيرداري)

د فېوداليزم ددې لنډې پېژندې مور په دې پوه شو، چې فېوداليزم په هر هيواد کې په خاصو حالاتو کې منځته راغلی دی او وخت په تيريدو سره په کې تغيرات راغلي دي، د فېوداليزم يو جامع او مکمل تعريف ډېر ستونزمن دی، ليکن د فېوداليزم په عمومي خصوصياتو کې داسې ويلای شو، چې په دې نظام کې فوځي طبقه په اقتصاد باندې واکمنه وه، د بزگرانو د خواری لاسته راوړل، د حاکمې طبقې د ساتلو لپاره د اخلاقي، ټولنيزو او مذهبي قوتونو منځته راتگ.

حوالي:

- 1- John Critchely: Feudalism, London 1978.
- 2- Marc Bloch: Feudal Society, Chicago, 1964.
- 3- D. D. Kosambi: An Introduction to the study of Indian history. Bombay, 1956, 6th edition.
- 4- Harbans Mukhia: Perspective on Medieval India history, Dheli 1994.
- 5- Ibid.
- 6- Ganshof: Feudalism. London 1952.
- 7- T.J Byres and Harbans Mukhia. Feudalism and Non-European societies. London 1985.

اروپايي فیوډالیزم

د اروپايي فیوډالیزم پرمختګ

په اروپا کې فیوډالیزم د رومي امپراتورۍ د زوال او د جرمني قبائلو د فتوحاتو په نتیجه منځته راغی، ددې نظام جراثیم د رومي امپراتورۍ په فوځي نظام کې چې مخکې موجود وه هم ښکاریدل، کله چې پخوانی نظام له منځه ولاړ؛ نو د تولید د پیداکولو لپاره یې فیوډالیزم رامنځته کړ، دې نظام ورو، ورو پرمختګ وکړ. کله چې د ایټالوي او ګال ښارونه د جرمني قبائلو د حملو څخه محفوظ پاتې شول او په ښارونو کې چور، چپاول پیل شو؛ نو د هغه ځای امرین د خپل ځان د ساتلو لپاره کلیو ته ولاړل او ښارونه یې همداسې پرېښودل، همدغه وجه وه، چې په دغه وخت کې ښارونه وران شول او رومي امپراتورۍ په وخت کې ودان شوي ښارونه او لوړ تعمیرونه وران، ویجاړ شول. د سیاسي قوت د زوال سره لویې لارې هم ورانې شوې او د استعمال څخه ولویدی، ددې په وړاندو سره د کلیو او ښارونو تر منځ اړیکې پرې شوې، د لویو لارو په ویجاړیدو سره ډاکوانو او د لارو غلو تجارتي مالونه لوټل پیل کړل او سوداګري هم زیانمنه شوه، په دې سره د ښارونو د زوال سره د سوداګرۍ زوال هم پیل شو.

په داسې حالاتو کې کلي اړ شول، چې په خپل ځان باندې متکي شي، په کلیو کې یوازې بزګرانو ژوند نه کاوه، بلکه د نورو اړتیاوو د پوره کولو لپاره موچیانو، جولاګانو، خټګرانو، پښانو او نورو خلکو هم په کلیو کې ژوند پیل کړ، دغو خلکو د کلیو د په ځان متکي کولو او د اقتصاد په جوړولو کې لوی رول ولوبوه. په دغه ګډه وده سیاسي فضاء کې، هغو خلکو، چې فوځ ورسره وه، په بزګرانو کې یې ویره او ترهره خپره کړه او په دې سره یې خپل لوړوالی وساته، بل خوا بزګرانو ته د خپلو کورونو او کروندو د ساتلو اړتیا وه؛ ځکه نو دوی د سردارانو په ولکه کې ځان راوستل ومنل. په دې سره یو خوا کلي د اقتصاد له پلوه په ځان باندې متکي شول او بلخوا دوی د لویو ځمکوالو (سردارانو) په ولکه کې راغلل. فیوډالانو (سردارانو) د کلیو شخړې هم حل کولې او خپل عدالت خونې یې هم جوړې کړې وې، چې دوی به هلته د کلیوالو د جګړو پریکړې کولې، دوی ته دا اختیار وه، چې په سختو جرمونو باندې د مرګ سزا یا لویه جرمانه وضع کړي، په خلکو باندې د ټیکس لګول، د قیمتونو ټاکل، د خلکو د ارامتیا لپاره د پلونو او سړکونو جوړول او د دښمنانو نه د هغوی ساتل د فیوډالانو دندې وې، د هغوی د اوسیدو ځایونه ډېر ښکلي وه. په دې ډول د دریمې څخه تر پنځمې زیږدي پورې د عامو خلکو او لویو ځمکوالو ترمنځ ډېرې ښې اړیکې موجودې وې، چې فیوډالانو به د بزګرانو سرپرستي، حفاظت او د هغوی دفاع کوله او

فیوډالیزم (جاگیرداری)

هم به يې د هغوی تر منځ امنیت هم ساته، ددې په بدل کې خلکو د هغوی اطاعت او د هغوی فوځي خدمت کاوه، ټیکسونه(ماليي) يې هم ورکولې او خپل زیات تولید به يې هم هغوی ته ورکاوه، تر څو فیوډالان خپل د فوځ او خپل مصارف پوره کړي.

کله، چې په اروپا کې د کارولنجن او میرونجن امپراتورۍ رامنځته شوې؛ نو هغوی خپلو امرینو ته ځمکې ورکړې، تر څو هغوی د ځمکو پواسطه حکومت وکړي؛ خو کله چې په نهمه او لسمه زیږدي پېړۍ کې دا امپراتورۍ کمزورې شوې؛ نو فیوډالانو ددې حالت څخه په ګټې اخیستنې سره په دې ځمکو باندې ولکه ټینګه کړه او په خپلو کورنیو کې یې میراثي ورګرځوله. د اروپا سیاسي حالاتو د هغوی په خودمختاری کې د هغوی سره مرسته وکړه؛ ځکه کله، چې عربانو، نورز او میګارانو حملې پیل کړې، په دې سره مرکزي حکومتونه کمزوري شول او د سیمه ایزو فیوډالانو اختیارات زیات شول، تر دې پورې چې فیوډالانو د خپلو سیمو دفاع په خپله پیل کړه.

څرنګه چې په دې وخت کې د دفاع لپاره د اسونو د چلولو اړتیا زیاته شوه؛ نو په فرانسه، انگلستان او هسپانیه کې هغه چا چې په ښه طریقه سره اس زغلاوه، د هغوی اهمیت زیات شو، ددې حملو له امله خلکو د خپل ځان د ساتلو لپاره د لویو ځمکوالو د کورونو شاوخوا خپل کورونه اباد کړل، د یو کور شاوخوا د پنځوسو څخه تر پنځوسو پورې بزګرانو ژوند کاوه، په دې ډول به بزګرانو د فیوډالانو ساتنه کوله او هغوی ته به یې خپله وفاداري ښودله.

د فیوډالیزم اساس په وفادارۍ باندې وه، بزګر به خپل مشر(فیوډال) ته فوځي خدمت کاوه، د خدمت په بدل کې به بزګر ته ځمکه د کرلو لپاره په میراث باندې پاتې کیده، بزګر به د لږو پیسو په ورکولو سره ددې اجازه تر لاسه کړه، چې، د فیوډال د ځنګل څخه د لرګیو، د فیوډال د تنور څخه د ډوډۍ د پخولو لپاره ګټه واخلي.

په لومړیو کې ځمکې میراثي نه وې، فیوډال به چې چاته ځمکه ورکړه؛ نو د مرګ څخه وروسته به یې د کورنۍ حق پر ځمکه باندې نه پاتې کیده؛ خو وروسته په کې تغیر راغی، هغه بزګران چې د ځمکو خاوندان وه، هغوی ته به په میراث کې ورکول کیده. په ۸۶۸ ز کال کې د بالډ په وخت کې د میراث اصل په دې شرط ورکول کیده، چې هلک یې باید وړتیا ولري؛ خو د جینکو لپاره معیار ټاکل ستونزمن وه، په دې ډول په ځمکو باندې د کورنیو حق پاتې شو.

د وراثت د اصولو په اساس ځمکه مشر هلک ته ورکول کیده، په روميانو کې دا اصل نه وه؛ خو وروسته د ځمکې د ساتلو لپاره دا په هغوی کې هم رامنځته شو، ددې دليل دا وه، چې د کورنۍ مشر هلک د پوخ عقل خاوند وي؛ نو ځکه يې ځمکه هغه ته ورکوله، چې فوځي او اقتصادي خدمت په ښه طريقه سره سرته ورسوي.

ويسل

لويو ځمکوالو خپل رعيت ته (چې د هغوی تابع وه)، د خدمت په بدل کې څه ځمکه د کرلو لپاره ورکوله، خو د ځمکو اصلي مالک به لوی ځمکوال وه، دغه ويسل (تابع، نوکر) به دغه ورکړل شوې ځمکه نورو نوکرانو ته ورکولای شوه، د دوی تر منځ به هغه شرطونه وه، کوم چې د نوکر او ځمکوال تر منځ موجود وه، په دې ډول په ټولنه کې په ځمکوالو کې طبقې رامنځته شوې، په دوی کې تر ټولو لوړ پاچا ورپسې لوی ځمکوال، ورپسې ويسل او د ويسل نور ويسلان(نوکران). د دوی د تړلو يوازینی لار د دوی ترمنځ اقتصادي او سياسي اړيکې وې، دوی به يو د بل سره کومک کاوه او هم به يو بل ته وفادار وه.

د يو ويسل لارډ(لوی نوکر) نه د ځمکې د لاسته راوړلو وروسته به ځانگړي محفونه جوړيدل، د ځمکې د لاسته راوړلو وروسته به هغه د خپل مشر خدمت کاوه، ددې لپاره به د هغوی څخه عهد اخيستل کیده، دا عهد(تړون) به په تورات، انجيل(بائبل)باندې کیده، په منځنيو پيړيو کې د بائبل اهميت د عقيدې له نظره ډېر زيات وه، ځکه ددې تړون پر ضد عمل کولو والا به داسې گڼل کیده، لکه ده، چې د خدای يا د کوم ولي سره تړون مات کړی وي او په دې ډول هغه به د سزا نه ويريده.

د وفادارۍ دا محفل به په کوم مجلس کې جوړیده، په دې محفل کې به ويسل سرتور سر د خپل لوی ځمکوال په مخ کې حاضریده، د خپلو تورو سره به يې د هغه مخ ته خپل سر ټيټوه او خپل دواړه لاسونه به يې د هغه په لاسونو کې ورکول، په دې ډول به هغه خپل بادار ته د وفادارۍ ثبوت ورکوه، بادار به ددغه عمل په ترسره کولو سره هغه په خپله ساتنه کې اخيسته، د لاس دې ورکولو مطلب خپل ځان نورو ته د سپارلو په مانا وه، ددې نه دا خبرې(متلونه) جوړ شول، چې لاس ونيسه، لاس په لاس او نور، ددې وروسته به هغه د خپل بادار لاس ښکلوه او د هغه سره به د وفادارۍ تړون کاوه، ددې وروسته به بادار هغه جگ کړ او ښي په شان به يې هغه واښه، دست کشي يا نور څه ورکړل.

فېودالېزم (جاگيرداري)

ويسل به د هغه سره دا تړون کړه، چې په خپل بادار باندې هيڅ حمله نکوي، که د بادار پر ضد يې کوم سازش کيږي، بايد خبر ورکړي، په جگړه کې به يې همکاري کوي او يوازې به يې نه پريږدي. د خپل بادار بڼه، خور يا لور بايد په تنگ نه کړي، د هغوی بې عزتي وکړي. که بادار به يې تړون مات کړ، د خپل ويسل، د قتل کولو کوښښ يې وکړ، مړ يې کړ، د هغه د غلام کولو کوښښ يې وکړ، د هغه ساتنه يې ونکړه، د تورې پواسطه يې پرې حمله وکړه، په دې صورت کې به ويسل خپلې دست کشي وغورځولي او د وفادارۍ تړون به يې مات کړ.

د نهمې پيړۍ پورې داسې حال وه، چې يو ويسل به څو باداران درلودل، په دې وجه تړون کمزوری شو، که دده د بادارانو تر منځ به جگړه وشوه، دده لپاره به دا مشکله وه، چې د چا پلوي وکړي.

ددې تړون څخه دا مالومه شوه، چې د سياسي حالاتو له وجې د بادار او ويسل تر منځ بې اعتمادي موجوده وه، په دې تړون کې له يوې خوا مذهب شامل وه، د بل طرف نه رواجونه او د خلکو شاهدي وه، ددې په وجه ويسل دغه تړون په کلک ډول ټينگاو، د دواړو خواوو څخه چې د ښځو په اړه کوم تړون کيده، ددې څخه دا مالومېږي، چې ښځې څومره غير محفوظې وې، د همدې لپاره يې په تړون کې د ښځو د ساتلو د دفاع لپاره مادې ذکر کړې وې، تاريخي پيښو څخه دا مالومېږي، چې ددې تړون په موجوديت کې هم د دواړو خواوو تر منځ بې اعتمادي موجوده وه او ځينې وخت دواړه خواوې تيارې وې، چې تړون مات کړي.

په لومړيو کې ويسل ته ځمکه په ميراث کې نه پاتې کيده؛ خو د وخت په تيريدو سره يې ميراثي بڼه غوره کړه، د پلار د مړينې وروسته به ځوی بادار ته څه پيسې ورکړې او په دې ډول به هغه د ځمکې وارث کيده، د ويسل يوه ذمه واري دا هم وه، که چيرته به يې بادار دښمنانو ونيوه؛ نو د راخوشي کولو لپاره به يې تاوان ويسل ورکاوه، که چيرته به د بادار مشر زوی نائټ وه او د کشر و لورگانو واده به يې وه؛ نو ټول مصرف به ويسل ورکاوه.

د کليسا رول

په اروپا کې کليسا هم يوه فيوډالي اداره وه؛ ځکه پاچا او لويو ځمکوالو(فيوډالانو) به د ثواب په خاطر او د کليسا د حمايت لپاره ځمکې د بخشش په ډول ورکولې، دې کار کليسا د اروپا تر ټولو لويه فيوډاله اداره جوړه کړې وه، د کليسا مشرانو او نورو کوچنيو مشرانو به پاچا ته د وفادارۍ حلف(لوړه،قسم) ورکاوه او هغوی ته به يې د ډيوک او کاونټ لقبونه ورکول. دغه ځمکې به د کليسا ملکيت وه، ددې

فېوډالېزم (جاگیرداري)

ځمکو ساتونکي بدلېدل؛ خو امدن به يې کلیسا ته ورته، د کلیسا د ډېر مال په وجه به، د کلیسا اداره کوونکي په لوړو چوکيو باندې دندې اجراء کولې، کلیسا به د لویو ځمکوالو په شان د عدالت پریکړې کولې، زراعتي سیستم به يې تنظیمونه او فوځي خدمت به يې هم کاوه.

په ځینو حالاتو کې به چې د حاکمانو حالت خرابېده، په دې وخت کې به يې د کلیسا په ځمکو باندې قبضه کوله؛ خو دې کار د حاکمانو د قدرت او قوت پورې اړه درلوده. د فرانسې د انقلاب په دوران کې هم د کلیسا په ځمکو باندې قبضه وشوه او پلورلې يې وې؛ ځکه د دولت مالي حالت خراب وه او د خپلې دفاع لپاره يې پیسو ته ډېره اړتیا درلوده.

سرف یا بزگر

په فیوډالي نظام کې سرف د بادار په ځمکه کې کښت کاوه، دده مالک ته ددې اجازه وه، چې کله وغواړي سرف د دندې نه لېرې کړي، د مړینې څخه وروسته يې د مالک خوښه وه، چې د کښت کولو حق يې نورو ځامنو ته ورکوي او کنه؟، په فرانسه کې مالک د خپل سرف د پلورلو حق هم درلود، یا به يې د هغه د لږ وخت مزدورۍ پیسې ورکړې او نورو ته به يې سپاره، که سرف به ازادي غوښته؛ نو خپل ټول مال، دولت به يې خپل مالک ته ورکاوه، تر څو ازاد شي. په روسیه کې به د ځمکې د پلورلو سره سرف هم پلورل کیده، په دې ډول به سرف د ځمکې یوه برخه گنل کیده. په انگلستان کې په سرف باندې دا پابندي وه، چې په خپل سر نه شي کولای، کلی پریردي او ولاړ شي، که وبه تښتیده؛ نو د هغه تعقیب به يې کاوه.

دې سرفانو به بې شمیره ټیکسونه ورکول، د لویو ځمکوالو ټیکس حکومت ته ورکول، د فصل ټیکس، د کلیسا ټیکس، په کرونده کار کول، د بیگار په ډول ځنگلونه پاکول، د نهرونو ویستل، په نهرونو باندې بندونه جوړول د سرفانو مهم کارونه وه، ددې تر څنګ به يې خپل بادار ته ډوډۍ پخوله او هم به يې بیر جوړوه، د بادار خوښه به يې وه، چې د کار کولو څومره پیسې ورکوي، په سرف په نهرونو کې کبان نیول، یا به يې په ځنګل کې ښکار کاوه؛ نو ددې به يې هم ټیکس ورکاوه.

که د سرف به کومه مقدمه د بادار عدالت ته ولاړه؛ نو د جرم مطابق به يې فیس ورکاوه، که د سرف بادار به د دښمنانو په لاس کې پریوت؛ نو د خوشې کولو لپاره به يې هم پیسې سرف وکولې، که په مارکیټ یا د کلي په کوم میله ځای کې به يې کوم څه شی واخیسته؛ نو د هغه به يې هم ټیکس ورکاوه، سرف ته ددې اجازه نه وه، چې د په مارکیټ د خپلو بیرو یا شرابو د پلورلو څخه مخکې خپل بیر یا

فېودالېزم (جاگيرداري)

شراب وپلوري، که د سرف زوی به غوښتل، چې سبق ووايي، يا په کلیسا کې خدمت وکړي؛ نو ددې خبرې يا غوښتنې جرمانه به يې ورکوله؛ ځکه په دې صورت کې په کروندو کې کار کوونکي کميدل، کله چې په انگلستان کې د يکشنبې ښوونځي پيل شول؛ نو لویو ځمکوالو له خوا دا وضع شوي وه، چې هغوی به خپلو زامنو ته يوازې لوستل زده کوي، نه ليکل؛ ځکه په دې صورت کې هغه کولای شول، چې بيرون لار شي او دنده اجرا کړي.

که چيرته به سرف د خپلې لور يا زوی واده کاوه؛ نو د خپل بادار څخه به يې اجازه اخيسته، د پخوانيو رواجونو مطابق د لومړۍ شپې حق يې د بادار سره وه، که چيرته به ددې نجلی د چا سره ناروا اړيکې وې؛ نو بادار يې حق درلوده، چې ټول سامان باندې يې قبضه وکړي، که سرف به د اولاد د نه درلودلو په وخت کې مړ شو؛ نو په دې صورت کې د سرف په خپله ځمکه باندې بادار قبضه کوله.

د سرفانو (بزگرانو) ژوند د زيات ټيکس او کم آمدن په وجه په ډېرو ستونزو کې تيريده، د دوی د اوسيدو لپاره خام کورونه وه، چې په هغه کې به يو يا دوه کوټې وې، دلته به د اتشدان، تنور او د اوږو د پخولو چارې هم سرته رسيدې، ټوله کورنۍ به يو ځای ویده کیده، پاکۍ ته کومه خاصه پاملرنه نه کیده، په دې وجه به په کوټو کې سخت بد بوی وه.

د سرفانو لباس (کالي) به ډېر ساده وه، سرفان به اکثره نالوستي خلک وه، که کوم سرف به لوستی وه؛ نو، د بادار لخوا به يې توهين کیده او غصه به يې پرې کوله، د مذهب سره د هغوی هيڅ جوړه نه وه؛ مگر په عبادت کولو به مجبور کيدل.

د سرفانو ټولنيز حيثيت په ټولنه کې ډېر کم وه، د سرفانو به نه احترام کیده او نه به د عزت کولو وړ کښل کيدل، وفادارۍ او فرمانبردارۍ د هغوی شخصيت بېخي د خراب حالات سره مخ کړی وه، د لوړو طبقو د خلکو په نظر به هغوی ډېر جاهل او وحشي مالوميدل، چې هيڅ حقوق به يې نه درلودل او يوازې به يې کارونه سرته رسول، د سياسي او ټولنيز شعور د کم لرلو په اساس هغوی د نظام تابع وه او بغاوت کول يې جرم گڼل کیده.

په ۱۸۹۷ ز کال کې روسي چيخوف د بزگرانو په اړه وليکل، د غه خلک په کليو کې د رمو په شان ژوند کوي، د هغوی سره ناسته، پاسته منع دي؛ ځکه چې هغوی جاهل، ناپاک، خيرن، بې ايمانه او نیشه يې خلک دي، دوی د يو بل سره په امن کې نه شي اوسيدای، ځکه دوی جگړه مار خلک دي، دوی په هر چا (سرف) باندې شک کوي، د يو بل نه نفرت کوي، د هر چا نه داريزي، بيا هغه دا سوال کوي، چې

فیوډالېزم (جاگیرداري)

آخر دا ولې دوی په دې حال کې دي؟ هغه خپله ددې ځواب ورکوي، لیکي؛ او ځکه، چې دوی سخت محنت او خواري کوي، د ژمي سوړوالی، خراب فصلونه، د خوراک کموالی او د چا نه د مرستې تمې نه کولو، هغوی دې حالت ته راوستي دي.

د سرف په ژوند او روزانه حالاتو کې د تغیر او تبدیل هیڅ څرک نه لیدل کیده، دوی ته به یې ویلن ویل، ددې مطلب وه، چې د بادار غلام د هغه تابعدار، ددې وروسته د ویلن نه د ویلنستي لفظ منځته راغی، چې د بدمعاشۍ په مانا دی، په سرفانو (بزگرانو) کې داسې کوم شخص پیدا نه شو، چې په تاریخ کې نوم ستر یاد شي، هغوی باغیان معرفي کیدل؛ خو همدغه خلک وه، چې خواري یې کوله، د تولید په چارو کې یې کار کاوه، د همدوی په خواری باندې فیوډالیزم ولاړ وه، دا د تاریخ جبر دی، چې سرفانو کوم کلتور منځته راوړ، په هماغه کلتور کې سپک او حقیر شول، کلیسا، باغونه، شعر و ادب، رقص و موسیقي، دا ټول د همدوی په خواری باندې رامنځته شوي وه؛ خو دوی به کې بې برخې وه، په کلیسا کې د هغوی درجه تر ټول ټیټه وه، په شعر او شاعرۍ کې هغوی باندې مسخرې کیدلې او د تاریخ په کتابونو کې د هغوی هیڅ ذکر نه کیده.

خو، داسې هم نه، چې سرف دې د ټول ظلم د بار وړونکی وي، په تاریخ کې د هغوی بغاوتونه هم ثبت شوي دي، چې کله، کله هغوی د فیوډالیزم او د هغه د سختیو په مقابل کې کړي دي، د څوارلسمې زیږدي پېړۍ پورې په لویدیځه اروپا کې هغوی د بغاوتونو یوه سلسله رامنځته کړې وه، د ۱۳۲۳ ز کال څخه تر ۱۳۲۷ ز کال پورې په فلانډرس، په ۱۳۵۸ ز کال کې په پاریس او په ۱۳۸۱ ز کال کې په لویدیځه انگلیسا کې بغاوتونه شوي دي، په هسپانیه او جرمني کې هم بغاوتونه شوي وه، په اتلسمه ز پېړۍ کې په روسیه کې د پگاشوف په مشرۍ باندې سرفانو یو ستر بغاوت وکړ، په داسې حال کې چې دغه بغاوتونه په سختۍ سره وځپل شول؛ خو دا ثابت شوه، چې په سرفانو (بزگرانو) کې د ظلم او بې انصافی ضد شعور موجود وه او دا ویل درست نه دي، چې سرفان یوازې جاهل او وحشي خلک وه او د خپلو نظامونو نه مطمئن وه.

امتیازات او مراعات

د فیوډالي نظام یو مهم خصوصیت په ټولنه کې د طبقاتي توپیر ساتل او قوي کول وه، دغه طبقاتي توپیر به په خاصو علامو او نښو سره کیده او دغه علامې او نښې د لوړې طبقې د خلکو سره موجودې

فېودالېزم (جاگيرداري)

وي، مثلاً، د وسلو د اېښودو اجازه يوازې امرينو ته وه، په اس باندې سپريدل او وسله په لاس جنگ کول هم يوازې د امرينو کار وه، ددې يوازینۍ وجه دا وه، چې په دغه وخت کې وسله دومره قيمته وه، چې اخيستل يې حتی د امرينو لپاره ستونزمنه وه؛ ځکه نو دا د امرينو يو امتياز شو او بيا قانون هم ومنل شو، سربيره پر دې د توپير د ساتلو لپاره نائټ، امير او ځمکوال لپاره کرڼه هم رامنځته شوه، د دوی لپاره په لاسونو باندې کار او خواري کول منع شول، ددې لپاره، چې په ټولنه کې طبقاتي توپير موجود وي.

د ځمکوالو د برترۍ او اقتدار لپاره دا حق هم ځمکوالو ته ورکول شو، چې خپل رعيت ته سزا ورکړي، په دې سزاگانو کې مور ته ډېر سختې سزاگانې مخې ته راځي، لکه، د بدن د کومې برخې داغول، په دروغو ويلو باندې د گرمې اوسپنې کيښودل، د جسم د ځينو برخو پريکول، مسخ کول، د لاس، پښې او پوزې پريکول، د سترگو ويستل، د ښځو د قاتل ژوندي ښخول، شامل وه، ددې سزاگانو په وجه سرف او عام خلک په بشپړ ډول د خپل بادار د رحم غوښتونکي وه.

سزاگانې ځکه دومره سختې وې، چې مفلس او غريبو سرفانو به د خپل ژوند د بقا لپاره غلا کوله، د جرم د پټولو لپاره يې دروغ هم ويل، په غصه کې د راتلو په وخت کې به يې توهين اميزه کلمات ويل، د دوی د دغو غصو د له منځه وړلو يوازینۍ لار هغوی ته د سختې سزا ورکول وه، چې د هغې په وجه دوی غلي کړي او نورو ته عبرت شي.

نائټ Knight:

په فيودالي ټولنه کې درې طبقې ډېرې مهمې وې، عبادت کوونکي، جنگ کوونکي او کار کوونکي. په دې درېو طبقو کې مهمه طبقه جنگ کوونکي طبقه وه؛ ځکه چې د دوی سره قوت او دولت وه، جنگ د ځمکې د ساتلو لپاره هم کيده او د نورو د ځمکې نيولو لپاره هم کيده؛ ځکه نو په دې وخت کې جنگ يو مسلک وگرځيده، جنگ داسې يو باعزته او لوړ مسلک شو، چې د هغې په ذريعه کيدای شو، چې يو شخص خپل صلاحيت ښکاره کړي، د جگړې فن زده کول په ټولنه کې د احترام وړ وگرځيده، په همدې لحاظ په منځنيو پېړيو کې د نائټونو مختلفې سلسلې منځته راغلې.

د نائټونو مختلفې سلسلې د عزت او وقار سترې ښې وگرځيدې، د نائټونو په مختلفو سلسلو کې د فيودالو کورنيو هلکانو ځانونه داخلول پيل کړل، زياتره وخت به د کورنيو مشرانو ځوانانو دغه کار ته

لاس اچوه؛ ځکه هغه کولای شول، چې ددغه کار ټول مصارف برداشت کړي، د نائټ روزل به د اوو يا اتو کلونو په عمر کې پيل کيدل، په دې عمر کې به هغه په دربار کې د خدمتگار په حيثت اوسيده، د يوولسو څخه تر څوارلسو کلونو په عمر کې به هغه د ځمکوال سره وه، په دې مرحله کې به هغه ته د جنگ زده کړه ورکول کيده، هغه به په مختلف ډوله لوبو کې گډون کاوه، کله به چې د نائټ د برابرولو ټول مراحل پای ته ورسيدل؛ نو ځانگړي مراسم به يې سرته رسول. د نائټونو لپاره به ځانگړی لباس وه، په دې لباس کې سپينه چپنه، يو ډول سور رنگه ټوکر، او تور کوټ وه، دغه درې علامې د کار د پاکوالي، د خدای لپاره د وينې ورکولو او د مرگ لپاره د تيار اوسيدلو نښې وې.

د نائټ د مراسمو د اداکولو نه مخکې به نائټ ټوله شپه په کلیسا کې په عبادت باندې تيروله، بيا به يې مقدس ميز باندې په داسې حال کې راوسته، چې پروت به، او توره به يې په غاړه باندې ورته ايښې وه، دلته پادري به توره ليرې کړه او بيرته به يې ورکړه، وروسته به پادري د هغه (نائټ) بادار ته ورته او ځانگړې خولۍ به يې ورته په سر کوله، هلته به يې دا پوښتنه ورنه کوله، ولې غواړې، چې نائټ شي؟ د هغه د ځواب نه ورسته به يې هغه ته هغه ځانگړی لباس په تن کاوه، وسله به يې ورکوله او د خوشالۍ پروگرام به يې جوړاوه.

کله، چې نائټ کيدل يو امتياز شو؛ نو د هغه د محدودولو کوښښونه پيل شول، تر څو دغه امتياز د څو ځانگړو خلکو سره پاتې شي، ددې لپاره په ديارلسمه ميلادي پيړۍ کې دا اصول رامنځته شول، چې هغه څوک نائټ جوړيدای شي، چې پلار يې نائټ تير شوی وي، په دې ډول دا هم ميراثي وگرځول شو. ۱۱۸۹ ز کال کې دا قانون رامنځته شو، چې د سرفانو ځامن نه شي کولای، چې نائټ شي، ددې قوانينو څخه دا مالومېږي، چې د امرينو او لويو ځمکوالو نه علاوه، د نورو طبقو خلکو هم کولای شول، چې دې مسلک ته د خپل صلاحيت پواسطه داخل شي.

نائټ د خپل ژوند او دې عمل د لوړ معيار د راوستلو لپاره ډېر زيات تړونونه کول. هغه به د داسې خبرو او الفاظو څخه، خپل ځان ساته، چې په هغه کې به خوند او تفريح وه، لکه بنه ډول شراب څښل، جنسي اړيکې، لوبې او لباس يې، ارامه بستره، رقص، موسيقي او نور. په هغوی باندې زيات زور د ښځو د عزت ساتلو وه، د هغوی د ساتلو لپاره به يې خپل ځان قرباني کاوه، که چا به د هغه خلاف ورزي وکړه؛ نو په پايله کې به يې، د نائټ سره د هغه شخص عزت او وقار هم پای ته رسیده، نائټ به د

فېودالېزم (جاگيرداري)

مظلومو لپاره هم جگړه کوله او د هغوی د حق ساتنه به يې کوله، د نائټ لپاره د عزت مرگ هغه وه، چې د جنگ په ميدان کې دې مړ شوی وي.

نائټونو ته هغه وخت عروج حاصل شو، چې صليبي جگړې پيل شوې؛ ځکه دا جگړې د هغوی لپاره مذهبي رنگ درلود او جگړه کولو کې ورته ثواب؟ وه؛ مگر ددې نه بغير به يې هم تل جنگ او جگړې کولې، د جنگ کولو لپاره يې ځانگړي شرايط درلودل، مثلاً هغه جگړې، چې د لينټ¹ (lent) موسم کې يې کولې، کومې چې د ايسټر² نه مخکې وي، يا به کله، چې فصلونه تيار شول، د رخصتيو په ورځو کې، د هرې هفتې د چهارشنبې څخه تر دوشنبې د شپې د سهار پورې به دوی جگړه نه کوله، د سولې موده به يې ۸۰ ورځې وه.

که نائټ به په جگړه کې ونیول شو؛ نو تاوان به يې ورکاوه، دلته به هم طبقاتي توپير مراعت کيده، غريب فوځيان به قتل کيدل؛ ځکه د تاوان ورکولو وس نه درلود، د امرينو او نائټونو څخه به يې تاوان اخيسته، يو نائټ به يې په دې ضمانت باندې پريښوده، چې د تاوان پيسې به راوړي او بيرته به راځي، زياتره وخت به يې خپله وعده پوره کوله، د بند په وخت به يې د تاوان د ورکولو پورې، د کوربه حيثيت درلود، ښکار يې کولای شو، دعوت ته تللی شو؛ مگر د تېنټيدلو کوښښ به يې نه کاوه.

کله به چې، جگړه نه وه؛ نو دوی به په تورنامنتونو کې برخه اخيسته، هلته به د دوه نائټونو تر منځ د تورې او نيزې جگړه کيده.

د نائټ فوځي زوال هغه وخت پيل شو، کله چې د بارودو استعمال پيل شو؛ ځکه توپک او توپ د ليرې ځای څخه هدف ویشتلای شو، اوس نو جنگ د عزت او وقار وسيله نه وه، د توپک او توپ منځته راتگ د نائټ په تکره توب او زړورتيا باندې لوی داغ ولگوه؛ ځکه هغه په اس باندې سور سره جگړه کول، يوه زړورتيا گڼله، د بارودو منځته راتگ د پاچاهانو طاقت هم زيات کړ؛ ځکه ددې وروسته د لويوځمکوالو کلاگانې او کورونه د توپونو سره په مقابله کې وه او نائټ نه شو کولای، چې د توپ دفاع وکړي؛ ځکه نو د لويوځمکوالو پر ځان مطلق العنان او قوي حاکمان رامنځته شول، هغوی نائټونه له منځه يوړل او مرکزي حکومت يې پياوړی کړ.

¹د عيسويانو څلويښت ورځنی روژه، چې د ايسټر(د عيسويانو اختر) څخه مخکې يې نيسي.

²د عيسويانو اختر

د لویو فیوډالانو د اوسېدو ځایونه

په فیوډالي نظام کې، تر ټول مهم اشخاص لوی ځمکوال وه، د هغوی د اوسېدو د ځای څخه د هغوی خصوصیات په ښه ډول مالومېږي، د یو خوا نه هغوی، ډېر پیاوړي وه او د سرفانو(بزرګر) پوره واک به یې په لاس کې وه، بل خوا به یې هغه سرپرست او ساتونکي هم وه. په منځنیو پېړیو کې، چې لویو ځمکوالو کوم ډول ژوند درلود، د هغې نخشه په دې ډول ده، د لوی ځمکوال د پیاوړتیا او دولت تر ټولو ستره ښه د هغه د اوسېدو ځای وه، شاوخوا به یې خندق ویستی وه او محفوظ به وه، دده دې کلا به هغه د نورو خلکو څخه لوړ معرفي کاوه، کله به، چې خلک د هغه سره د لیدو لپاره ورتلل، په لار کې اچول شوي ممانعتونه به یې لیرې کول؛ نو په دې سره به د خپل بادار د قوت او طاقت ښه اندازه ورته مالومېده او کله به چې دغه ټول ممانعتونه پای ته ورسېدل او خپل بادار ته به ورسېد؛ نو د بریالیتوب احساس به یې کاوه، چې د ستونزو ډکه لار یې وهلې او بریالی شوی دی.

د کلا په برجونو باندې به پیره وه، تلونکو او راتلونکو کسانو باندې به نظر ساتل کیده، د دوی (پیره دارانو) اغیز به په میلنو باندې هم وه او هم هغه چا چې به پیره دار ته د لیرې ځای څخه کتل؛ نو داسې احساس به یې کاوه، چې زه یې د نظر لاندې نیولی یم؛ ځکه د هغوی په ذهن کې به یې بادار انځوریده، د کلا دیوالونو د بیرون او دننه خلکو تر منځ د توپیر ښکارندوی وه، هغه خلک، چې د دیوالونو څخه به دننه وه، هغوی به د خپل بادار سره ځان ډېر نږدې احساساوه او هغه خلک، چې د دیوال څخه بیرون وه، هغوی به دغه فاصله د خپل بادار او ځان تر منځ ډېره لویه احساسوله.

کلا ته هر چا ددې اجازه نه درلوده، چې داخل شي، یوازې هغه خلک راتلل، چې هغوی ته اجازه ورکول کیده او اجازه به هغه چا ته هم ورکول کیده، چې د ځانګړي اهمیت خاوند به وه، د شپې به یې د کلا دروازه قفل کوله او په دې ډول د بیرون خلکو سره به د دننه خلکو اړیکه پرې کیده، په دې کلا کې به د هغو خلکو لپاره ځمکتلي(زیرزمیني) وې، چا، چې به د بادار د امر مخالفت کړی وه یا به تورن پیژندل شوی وه، ځمکتلي ددې لپاره وه، چې دوی د لوړتیا څخه ځورتیا ته غورځیدلي دي.

په کلا کې به د هر چا لپاره ځانګړی ځای وه او په خاصو حدودو کې به یې خپلې دندې سرته رسولې، د کلا ځینو ځایونو ته به د ځمکوال خاص خلک تلل راتلل، ددې حدودو د جوړولو سره، هغه ځایونه، چې د نورو لپاره یې ورتګ منعه وه، دا فکر ورسره پیدا کیده، چې هلته څه روان دي؟ دغه رازونو به د خلکو په زړونو کې ویره پیدا کوله او د خپل ځان د درجي احساس به هم ورته کیده، چې د

هغه درجه کومه او چيرته ده؟
د کلا شاوخوا به د ځمکوال او فيوډالي نظام ځينې خصوصيات بيانول، مثلاً، برج چې د پياوړتيا نښه وه، دا د فتحې، لوړوالي او ساتنې نښه وه، چې د برج څخه به ټول کلی کنترولیده، دلته به د ځمکي په اړه خبرې هم کيدې او د کلا دفاع به د همدغه برج پواسطه کیده.

په کلا کې به يو ستر هال موجود وه او ډېر اهميت درلود؛ ځکه دغه هال د ټولنيزو غونډو د جوړېدو ځای وه، دلته به ځمکوال خپل ملگري، میلمانه او نور خلک د لیدو لپاره رابلل، هلته په کیناستو سره به یې د ځمکي په اړه مهمې پریکړې کولې او همدلته به ځمکوال ته د بیرون احوال هم اورېدل کیده، هال به د عدالت خونه وه، دلته به ځمکوال د مجرمانو د سزاگانو پریکړې هم کولې، همدلته به دعوتونه جوړېدل او د رقص او موسیقۍ لپاره به یې محفلونه جوړول.

هال یو لوی او پراخه ځای وه، ډېرې زیاتې دروازې به یې درلودې؛ تر څو خلک په اسانۍ سره هال ته داخل شي، د هال د پراخوالي څخه به د ځمکوال شخصیت هم مالومیده او هم دا مالومیده، چې ځمکوال په زړه کې د هر چا لپاره ځای لري، په هال کې به چې خلک راټولېدل؛ نو د هغوی او د بادار تر منځ به یې اړیکې ټینګیدې او په دې وجه به د وفادارۍ جذبات نور هم پیاوړي کیدل.

په کلا به نورې خونې هم وې، چې بادار به ترې په شخصي ډول استفاده کوله، کله به یې یوازیتوب نه خوښیده؛ نو خپل وخت به یې د لیدونکو او ملازمینو سره تیراوه.

په کلا کې به تل میلمنو ته ښه راغلاست ویل کیده؛ ځکه په دې سره د ځمکوال د زړه پراخوالی او لوی شان وشوکت ښکاره کیده، د میلمنو سره به ډېر په عاجزۍ سره چلند کیده، ددې لپاره، کله چې دوی خپلو ځایونو ته ولاړ شي؛ نو د ځمکوال صفت وکړي او په دې سره د ځمکوال شهرت زیات شي، کوم میلمانه به، چې د لوړو کورنیو سره تړلي وه، هغوی به د ځمکوال سره یو ځای ږودۍ خوړه.

بادار به په ټولنیزو او کلتوري کارونو کې ګډون کاوه او دې کارونو ته به یې زیاته توجه کوله، د خپل کور او نور اړوندو کسانو ټولې اړتیاوې به همدغه پوره کولې، کله به چې ښکار ته ووت؛ نو خپل ملگري او دوستان به یې هم د ځان سره بوتلل، د تفریح لپاره به یې په نورو باندې جسماني ورزش او د جنگ مقابلي کولې.

لویو ځمکوالو به د خپلې کورنۍ شجره ساتله، کومه به چې کوم مشهور شخصیت ته رسیده، بنځو ته په دې شجره کې هیڅ اهمیت نه ورکول کیده، لویو ځمکوالو به یو د بل سره جنگ، جگړې هم کولې، دغې جگړې به زیاتره وخت د عزت او وقار لپاره وې؛ ځکه، نو دغه جگړې به اکثره وخت د په اوږدو جگړو باندې اوبنتې.

د بنځو حیثیت

د اروپا په فیوډالي ټولنه کې د بنځو حیثیت ډېر ټیټ او وروسته پاتې وه، ددې وجه دا وه، چې بنځه د گناهونو او بدیو بنسټ ایښودونکې گڼل کیده، عام فکر دا وه، چې بنځه سړي د گناه خوا ته بوځي، د یوې نیکې بنځې لپاره دا ضروري وه، چې، خپل لباس، حرکات، سکنا او د خبرو کولو زیات خیال وساتي او داسې کومه خبره ونکړي، چې د هغې په وجه د سړیو جذبات راوپاريزي، د سړیو جذبات به هغه وخت راپورته کیدل، چې د بنځې د جسم کوم بربنډ ځای به یې ولیده؛ ځکه نو بنځو ته دا توصیه کیده، چې خپل جسم باید پټ وساتي، همدا وجه وه، چې په منځنیو پیړیو کې د بنځو عورت بلکل پټ وه او داسې لباس به یې اغوسته، چې د جسم کومه برخه یې ترې ښکاره نه شي، بنځو ته ویل کیدل، چې په لوړ غږ باید خبرې ونکړي، په زوره ونه خاڼدي او نه د چاسره ټوکې وکړي؛ ځکه که دوی دا کار وکړي؛ نو ددې مطلب دا شو، چې په دوی کې هیڅ شرم، حیا او وفا نشته.

نوی فیشن خپلول یا میک اپ کول او خپل ځان ښه جوړول، د بنځو لپاره عیب گڼل کیده؛ ځکه په دې سره، فکر کیده، چې دغه بنځه نورو ته د گناه دعوت ورکوي، د خاوند بنځې ته دا امر شوی وه، چې د ږوډۍ د خوړلو نه وروسته باید خپلې بستري ته ولاړه شي او هلته باید یا عبادت وکړي یا هم کوم مذهبي کتاب ولولي.

په فیوډاله کورنۍ کې دا د بنځو ذمه واري وه، چې ماشومان وزیروي، د هغوی پالنه وکړي او د هغه نه بغیر د کور په کارونو کې مصرفه شي، ږوډۍ پخه کړي او کالي ووينځي، مستې، پنیر او بیر تیار کړي، که چیرته به یې خاوند په جگړه کې اسیر شو؛ نو دا یې د بنځې ذمه واري وه، چې د تاوان لپاره یې پیسې جمع کړي، که خاوند به یې بې وارته مړ شو؛ نو بنځه به یې د میراث وړونکې وه؛ خو دې بنځو به ژر بل واده کاوه؛ ځکه، چې د مال او جائداد ساتنه د سړي څخه بل چا نه شوه کولای، پاچا به خپله د کونډې بنځې لپاره د خاوند په پیداکولو کې لیوالتیا ښودله، ددې لپاره چې هغې ته داسې خاوند پیداکړي، چې ډېر ښه فوځي خدمت وکړای شي.

د ښځو لپاره دا ډېره ضروري وه، چې په عزت او پرده کې پاتې شي او د ناوړه جنسي اړيکو څخه ځان وساتي، سړی د جنسي اړيکو په نيولو کې ازاد وه او کولای يې شول، چې د څو انجونو سره ناوړه جنسي اړيکې ولري، په دې وجه به يې د ناجائزه اولاد شمير ډېر زيات وه، د انجونو داسې روزنه کيده، چې په راتلونکي کې يوه ښه ميرمن ترې جوړه شي، که اړتيا به ليدل کيده؛ نو دوی ته به څه ناڅه ليکل او لوستل هم ورزده کيدل.

هلکان او زده کړې

د لويو ځمکوالو ځامنو به د تعليم د لاسته راوړلو سره کومه ليوالتيا نه لرله او زياتره به يې تعليمه وه؛ ځکه، په منځنيو پيړيو کې پوهو او باسواده خلکو ته په تيب نظر کتل کيدل¹ او دا ددې لپاره، چې د هغه(د ځمکوال د زوی) د حساب او کتاب لپاره ملازم موجود وه؛ نو ځکه هغه اړتيا نه درلوده، چې علم لاسته راوړي، ځکه چې هر څه ملازم سرته رسول، څرنگه چې په ټولنه هغه شخص ټولنيز حيثيت درلود، د چا سره، چې ځمکه او دولت وه؛ ځکه، نو ځوانو هلکانو د جگړې د مهارتونو په زده کولو کې زياته ليوالتيا درلوده، د وسلو استعمال د هغه لپاره د علم د لاسته راوړلو نه زيات اهميت درلود، علم او پوهې ته په سپکه سترگه کتل کيدل؛ ځکه هغوی فکر کاوه، چې علم او پوهه خلک د سستۍ او بزدلۍ په لور بوځي.

د فيودالي کورنۍ د هلکانو لپاره دا ډېره اړينه وه، چې هغوی نظم، ادب، اداب او د خپلې طبقې د خصوصياتو څخه باخبره وي، تر څو په دې سره، هغه خپل شخصيت په ټولنه کې په ښه ډول سره وښي او د وياړ سبب يې شي.

د فيودالي نظام خصوصيات

ددې نظام مشر يا سردار پاچا وه، پاچا به خپل روحاني طاقت نيغ په نيغه د خدای څخه اخيسته، ددې طاقت په درلودلو سره به، هغه د نورو ډېرو لويو ځمکوالو څخه برتر پېژندل کيده، کليسا به هغه ته الهي قوت او فيودالانو به قانوني او فوځي طاقت ورکاوه، پاچا به د نورو فيودالانو څخه لوړ وه؛ ځکه، نو د پاچا او نورو فيودالانو تر منځ به د سياسي برترۍ لپاره جگړې کيدې، فيودالانو ته د يو پاچاه اړتيا وه؛ ځکه فيودالان به يو د بل سره په جگړو اخته وه او يو د بل سره به يې زياته کينه او حسد کاوه، پاچا به د

¹ ستاسو بايد دلته يوې خبرې ته پام وي، چې دغه نظر يوازې په اروپا کې موجود وه، په منځنيو پيړيو په ختيځ کې لوړ اسلامي تمدن موجوده وه. (ژباړن).

ځان لپاره دا خوښوله، چې د هغه په وفاداري دې باور وشي او فيودالان دې د هغه په ازادي کې لاس وهنه نه کوي؛ ځکه، نو هغه د سکو په جوړولو کې ازاد وه، د تړونو په لاسليک کولو کې هم ازاد وه او که به اړتيا پېښه شوه؛ نو جگړه به يې هم کوله.

فيوداليزم هغه وخت کمزوری شو، کله چې په څورالسمه زيردي پيړۍ کې قحطي، طاعون او نورو افتونو په وجه په ملک کې د خلکو نفوس کم شو او په ځمکو کې کار کوونکي په ډېر مشکل سره پيداکيدل، په دې وخت کې ستر، ستر جنگونه هم وشول، سل کلن جنگ، د گلابو جگړه¹، په فرانسه، جرمني او ايټاليا کې جگړې وشوې، دې جگړو په اقتصادي او فوځي توگه فيودالان بيخي کمزوري کړل.

د فيودالانو کمزروي، هغه وخت هم پيل شوه، چې ځمکې يې په ټيکه باندې ورکول پيل کړل، ټيکه دارانو به د ځمکو ساتنه هم کوله او د گټې د لاسته راوړلو لپاره يې په ځمکو کې کار هم کاوه، په دې ډول هغوی د پيسو جمع کول پيل کړل، د دوی څخه سوداگريه طبقه رامنځته شوه، دوی به ځمکې اخيستي او توليد به يې په ښارونو کې خرڅوه، په دې سره ښارونه بيا د اهميت وړ وگرځيدل.

په اروپا کې د روم د زوال نه وروسته د ښارونو زوال پيل شو، فيودالانو ښارونه پريښودل او کليو ته ولاړل، په دې د ښارونو ابادي کمه شوه، په يوولسمه پيړۍ کې يوولس فيصده خلک په ښارونو کې اوسيدل، په دولسمه پيړۍ د لندن په ښار کې شل زره خلک اوسيدل، روم، چې د رومي امپراتورۍ پلازمينه وه، په کنډواله باندې بدل شوی وه او د گندگۍ لپاره ډېر مشهور وه، ټول ښارونه گنده شوي وه، سوداگري به خپل سامان په سړکونو او کوڅو کې د پلورولو لپاره ايښوده.

په ښار کې د لاسي کارونو او هنرمندانو اتحاديي جوړې شوې وې، دوی به خپل کارونه کنټرولول، په څورالسمه او پنځلسمه ميلادي پيړۍ کې دغه اتحاديي په سياسي قوتونو باندې بدلې شوې، دا د هغوی لپاره په گټه وه، چې په حالاتو کې کومه تبديلي رامنځته نه شي او د صنعت او هنر تر منځ کومه مقابله هم ونه شي؛ ځکه په نويو اختراعاتو سره د هغوی په آمدن باندې يې تاثير درلوده، هنرمندانو يو په جرمني کې يو شخص ددې لپاره وواژه، چې هغه د اوبدلو کارگاه جوړه کړې وه.

په دې دوره کې په ټولنه باندې د مذهب پوره واک وه، د کليسا اهميت ځکه زيات وه، چې اروپا يې عيسايي کړې وه، ددې مذهبي احترام نښه کليسا وه، چې لويو، لويو پاچاهانو او فيودالانو جوړې کړې

¹ War of Roses

وي، ۱۰۵۰ نه تر ۱۳۵۰ کلونو پورې په فرانسه کې ۸۰ لويي کليساوې او ۵۰۰ کوچنۍ کليساوې جوړې شوې وې، په دې هغه کوچنۍ کليساوې شاملې نه دي، چې شمير يې زرگونو ته رسیده، حاکمې طبقې به د کليسا سره مرسته کوله، تحفي او ځمکې به يې ورکولې؛ ځکه، نو کليسا ډېره قوي ادره وه او کليسا به د حکومت ملاتړ هم کاوه.

په ديارلسمه پيړۍ کې د انگيزسيون¹ محکمه رامنځته شوه، هغه کسانو به، چې د کليسا څخه بغاوت کاوه، يا به يې د کليسا د زده کړو په غلط ډول تفسير کاوه، دغسې کسان به د تشدد، سزا او ډار په واسطه غلي کيدل او ختمول به يې، دې ادارې (انگيزسيون) به د نويو خيالاتو او افکارو سره دښمنۍ کوله او په هغوی باندې به يې بنديز لگوه، دغه حالت د فيودالانو لپاره په حقه وه؛ ځکه د نويو نظرياتو په نه موجوديت کې به د هغوی سره چا مقابله نه شوه کولای.

د منځنيو پيړيو فيوداله ټولنه اوس هم د ځينو مؤرخينو لپاره زړه راښکونکې او رومانوي حيثيت لري، د ډېرې زياتې مودې لپاره دغه نظام په قوت سره حکومت وکړ او داسې نظام يې رامنځته کړی وه، چې په ټولنه کې طبقاتي سيستم موجود وه، د يو شخص لپاره د يوې طبقې نه بلې طبقې ته تگ ډېر ستونزمن وه، پيدائښت او کورنۍ په ټولنه د ټولنيز حيثيت تعين کاوه؛ ځکه، نو ددغه حالت څخه به مطمئن وه، په دې وخت طبقاتي جگړې دومره نه وې، خلک د خپل ژوند نه مطمئن وه، د پرمختگ خواهشات نه وه؛ ځکه، نو ټولنه په يو ځای ولاړه او ارامه وه.

په کليو کې اوسيدونکو خلکو طبعي ژوند درلود، د ځمکې سره يې اړيکې درلودې؛ ځکه، نو ځان يې د طبيعت يو برخه گڼله، مذهب هغوی ته دا پوهه ورکړې وه، چې دغه نړۍ فاني ده، دولت او شهرت تلونکی او راتلونکی وه؛ ځکه، نو د هغوی لپاره کوښښ کول بې ځايه وه.

مگر، د فيوداليزم دغه نظام په خپل حال پاتې نشو، تغيراتو او بدلونونو ددې نظام په قوي ديوالونو کې درزونه رامنځته کړل، د خيټي څخه يې يو بل نظام وزيريد او بالاخر دې نظام ته يې د پای ټکی کيښود.

حوالي:

¹ inquisition

فيوداليزم (جاگيرداري)

۱- ويل دورانت، ۵۵۲، ۵۳، ۵۸، ۶۰ مخونه.

۲- ايف، ايل، گان شوپ، فيوداليزم، ۴۷ مخ.

۳- جان کرچ لي، فيوداليزم، ۲۵، ۲۷ مخونه،

۴- سي بروک، Europe in the Central ages

۵- مارک بلوخ، ۳۲۰، ۲۱، ۸ مخونه.

۶- Georges Duby, A history of Private Life

۷- مبارک علي، تاريخ او انقلاب.

۸- هربنس مکھيا، Perspective of Medieval History, vikas Delhi 1993

د فیوډالیزم زوال

تاریخي عمل په یو ځای کې نه ودریږي، ژوند کې تغیرات راځي، ژوند د بدلونونو غوښتونکی دی، ادارې او روایتونه خپل ځان په دې حالاتو کې اچوي؛ مګر، یو داسې مرحله راشي، چې د هغوی پاتې کیدل نور پای ته رسیږي، فیوډالیزم د اتلسمې میلادي پېړۍ پورې پاتې شو؛ خو، کله چې صنعتي او تکنالوژیکي کشفیات وشول او تغیرات په کې راغلل، په فیوډالیزم کې هم درزونه رامنځته شول.

په اروپا کې فیوډالیزم په دریو طریقو سره زوال وموند، یو د لاندې طبقې څخه پورته خواته ټولنیز تغیرات او د هغې په پایله کې اصلاحات رامنځته کیدل، دویم د انقلابي اقداماتو په ذریعه او دریم ډول د حاکمې طبقې لخوا د پورته ځوانه اصلاحات رامنځته کیدل، چې په پایله کې نظام بدلیږي.

د ټولنې د تبدیلی دوه مهمې ذریعې وې، یو د اصلاحاتو په واسطه د ټولنې نظام کې تغیرات راځي، که پخوانی نظام د اصلاحاتو سره مخالفت کوي؛ نو د تشدد او انقلاب په ذریعه یې پای ته رسوي، د اصلاحاتو په ذریعه پرمختګ په ارتقايي ډول وي؛ مګر انقلاب په چټکۍ سره تغیرات منځته راوړي او پخوانی نظام د بیخه وباسي.

د بحث وړ خبره داده، چې ایا د انقلاب په ذریعه انقلاب ښه دی؟ ایا د اصلاحاتو په ذریعه ټولنه کې تغیرات راتلای شي او د خپل تیر سره څو اړیکې په چټک ډول نه شلوي؟، انقلاب په ډیر چټک ډول د اوس او تیر وخت سره اړیکې شلوي، د انقلاب نه وروسته که په فوري ډول حکومت جوړ نه شي؛ نو په ټولنه کې ګډوډۍ رامنځته کیږي، کله چې، د اصلاحاتو ټولې لارې په بندې شي، په دې وخت کې انقلاب وروستی لار ده.

د اروپایي فیوډالیزم زوال موږ، په انگلستان، فرانسه او جرمني کې تر مطالعې لاندې نیسو؛ ځکه، په دې دریو هیوادو کې، د زوال لارې او حالات بدل وه.

انگلستان

په انگلستان فیوډالیزم ډیرې ژورې ریښې درلودې، د فیوډالانو او پاچاهان ترمنځ به تل شخړې موجودې وې، پاچا به کوښښ کاوه، چې د فیوډالانو واک کم کړي او خپل مطلق العنان واک رامنځته کړي؛ خو، فیوډالانو کوښښ کاوه، چې خپله ازادي (خودمختاري) وساتي، ۱۲۱۵ ز کال کې د انگلستان

پاچا جان او فېوډالانو تر منځ د مگنا کارته¹ قانون لاسليک شو، په دې کې د پاچا او فېوډالانو اختيارات مالوم شوي وه؛ مگر کله، چې دستورت د کورنۍ لومړي چارلس او پارلمان تر منځ کورنۍ جگړه (۱۶۴۲-۱۶۴۹ز) وشوه، دې جگړې د پاچا اختيارات او قوت کمزوری کړ او فېوډالانو په پارلمان کې زيات حاکميت تر لاسه کړ، ددې وروسته دا سوال ډېر مهم شو، چې د حکومت کولو واک د چا سره دی، پاچا که پارلمان سره؟.

د ۱۶۸۸ ز کال انقلاب او د ۱۶۸۹ ز کال د حقوقو لائحي د پاچا واکونه نور هم راکم کړل، په داسې حال کې، چې په دې سره د فېوډالانو حيثيت قوي شو؛ مگر، نورې طبقې په دې پوه شوې، چې کولای شي، د طاقت له خپل حقوق تر لاسه کړي.

په اوولسمه پېړۍ کې په انگلستان کې دوه مهم تغيرات منځته راغلل، يو زراعتي انقلاب وه، چې په دې سره فېوډالان نور هم قوي شول، دولت او سياسي واک يې تر لاسه کړ، دويم، ددې په پای کې صنعتي انقلاب رامنځته شو.

د انگلستان د فېوډالي نظام يو خاصيت دا وه، چې ځمکه په بشپړ ډول نه استعمالېده، د يو فېوډال سره به ځمکه په يو ځای کې نه، بلکه په مختلفو ځايونو کې به وه؛ ځکه، نو په دې ځمکو کې به کرونده ډېره کمه کيده، بل مشکل دا وه، چې د يو ځای څخه بل ځای ته په تگ باندې به، د بزگر زيات وخت مصرفيده، ځمکه به يې د ځينو فصلونو د کرلو څخه پرته پريښوده، څرنگه، چې فېوډالانو په خپله ټوله ځمکه باندې کرونده نه کوله؛ نو، ځکه به يې اجاره دار ته ورکوله، چې د هغوی څخه کوچني يومين² منځته راغلل، څرنگه چې دغه طبقه ځمکوال نه وه؛ نو، ځکه يې په ځمکو کې کرل کول او په خپل امدن کې زياتوالی راووست، په انگلستان کې دغه طبقه د يوې مهمې او ازادې طبقې په شکل منځته راغله.

په اوولسمه پېړۍ کې داسې څيړنې پيل شوې، چې څنگه کولای شو، چې په زراعت کې پرمختگ رامنځته شي؟ په ۱۶۴۵ ز کال کې روبرټ ويسټرن داسې پايله لاسته راوړه، که داسې شيان ورکړل شي، چې ريښې ولري، لکه شلغم او نور؛ نو په دې سره د ځمکې زرخيزي پای ته نه رسيږي، يوه بله طريقه هم وړاندې شوې وه.

¹ Magna Carta

² Yeoman (کوچنی زميندار)

زراعتي انقلاب د کرلو پخوانی طریقې بدلې کړې، د ځمکې اهمیت د پخوا په پرتله نور هم زیات شو؛ ځکه د پارلمان د غړي کیدو لپاره د ځمکې د ملکیت درلودل ډېر مهم وه، د قضایې قوې د غړي کیدو لپاره هم د سل پونډو درلودل هم مهم وه، د چا سره چې دولت وه؛ نو هغوی د سیاسي او ټولنیز قوت د لاسته راوړلو لپاره د ځمکو اخیستل پیل کړل، د ختیځ هند کمپنۍ مشر هم ځمکه واخیسته، تر څو ددې لارې سیاست ته ولاړ شي، د کوچنیو ځمکوالو نه به ځمکه اخیسته، په دې کار سره به د هغوی په زړونو کې غم او غصه پیدا کیده، اوس د سرفانو (بزرګرانو) لپاره په کلیو کې بیکاره ځایونه نه وه پاتې، د بزرګرانو زیاتره به روزګار شول.

ددې تغیراتو په پایله کې د فیوډالانو سره دولت زیات شو؛ نو هغوی په کلیو کې بنکلي ځایونه جوړ کړل، د دولت په زیاتیدو سره د هغوی د بنکلا حس هم راوینښ شو، هغوی اوس میزونه او چوکۍ د فرانسې نه د ځان لپاره راغوښتې، د ایټالوي، فرانسوي او لاتیني لیکوالو کتابونه یې په خپلو خصوصي کتابتونونو کې ځای په ځای کول، خپلې حویلی یې ښایسته کولې، هغوی د فن، علم او ادب مشران وګرځیدل، د خپلو کلیو څخه لاړل او ښارونو کې میشت شول؛ بلکه ددې نه هم زیات، هغوی د اروپا د سیاحت او ګرځیدلو شوق او حرص پیدا کړ. ۱۷۸۵ ز کال کې څلوېښت زره انګلیسان په اروپا کې وګرځیدل، په خپلو کلیوالو کورنو کې یې دعوتونه پیل کړل، په دې کورنو کې د ښارونو خلک ننوتل، دې کار د کلي او ښار کلتور سره نږدې کړ، د علم او ادب سره د هغوی د مینې مالومات د هغوی د هغه تقریرو او لیکنو څخه کیږي، چې هغوی به په کې د هومر، ورجل، هوریس او ملټن اشعار استعمالول، لیکل او لوستل به یې، د هغوی له وجې وه، چې شکسپیر د نړۍ ستر شاعر شو.

ددې کلتوري کارونو تر څنګ، ښکار کول، منډه وهل او قمار وهل هم شامل وه، یو بزرګر ته په ښکار کولو باندې بندیز وه، ددې لپاره په ښکار کولو باندې قوانین جوړ شول، ددې قوانینو د ماتیدو په صورت کې به د هیواد نه د شړولو او نورې ډول، ډول سزاګانې ورکول کیدې.

په لومړیو د فیوډالانو سره د علم او تعلیم دومره خیال نه وه، که د هغوی اولادونو به درس ویلې؛ نو د نورو خلکو د اولادنو سره یو ځای به یې ویلې؛ مګر، اوس د هغوی اولادونه د ښوونځي د تګ پر ځای په کور کې زده کړه کوله او نوی رواج رامنځته شو، په وروسته کې د هغوی لپاره جلا ښوونځي او پوهنتونونه رامنځته شول، پارلمان ته د تګ څخه مخکې به یې دوه کاله کالج لوسته.

فېوډالېزم (جاگيرداري)

د قانون مطابق د جائداد حق د مشر ځوی سره وه؛ نو، ځکه د کوچنیو ماشومانو لپاره فوځي خدمت، سیاست او د دیپلوماسۍ په ځایونو کې د کار کولو اجازه وه، د هغوی څخه ځینو، صنعت او فنونو ته هم لاس ور اوږدوه.

د دولت زیاتوالي د هغوی په ژوند باندې هم اغیزه درلوده، ملګرو ته قیمتي تحفي ورکول او انجونو ته قیمتي جهیز ورکول رواج شول، د دوی ددې کار په وجه د سوداګرو سره په اقتصادي لحاظ زیاته مرسته وشوه، دوی به د فیوډالانو اړتیاوې پوره کولې، په همدې دولت لاسته راوړلو سره پای دوی فیوډالانو ته ماتې ورکړه.

زراعتي انقلاب په بزګرانو باندې منفي اغیزې درلودې، په پخواني نظام کې بې روزګاري نه وه، ټولې کورنۍ به په کرونده کې کار کاوه؛ خو، اوس په نوي نظام کې ماشین د ډیرو کارونو ځای ونیوه، ددې په وجه په بزګرانو کې زیات خلک بې کاره شول، دوی د دندې د پیداکولو لپاره ښارونو ته مخه کړه، هلته د صنعت د پراختیا په وجه نوې، نوې فابریکې جوړې شوې وې، څرنګه چې صنعت کار ته په کم مزد باندې د مزدور اړتیا وه؛ ځکه، نو هغوی وزګارو بزګرانو ته په ښارونو کې ښه راغلاست ووايه، په کلیو د خلکو په کمیدو سره کلي ښار شول او د ښارونو عروج پیل شو.

په صنعتي پرمختګ کې یوازې بورژوا طبقي ونډه نه درلوده، بلکه لویو ځمکوالو هم ددې څخه ګټه واخیسته، ځکه، د هغو ځمکوالو په ځمکو کې، چې کانونه وه، هغوی د ټولې په وجه ډېره ګټه وکړه، لیکن، د ټوکرو (نساجي) په صنعت کې متوسطې طبقي زیاته ونډه درلوده، دې دواړو طبقو د خپلو ګټو د ساتلو لپاره د سیاسي واک د نیولو زیات کوښښ کاوه، ددې په پایله کې د پارلماني اصلاحات تحریکونه رامنځته شول، پیل په ۱۸۳۲ ز کال کې وشو، ددې کال د اصلاحاتو په پایله د ځمکې او دولت حیثیت مساوي شو.

دې تغیراتو په انگلستان کې فیوډالي نظام ته د پای ټکی کیښود، دې حالاتو فیوډالانو دا احساس ورکړ، چې د خپلې بقا لپاره باید بورژوا طبقي ته ځینې امتیازات ورکړي، په دې سره، ورو، ورو هغوی د خپل نظام د امتیازاتو څخه لاس په سر شول او خپل ځان یې د حالاتو سره په یو قالب کې ځای په ځای کړ، په دې ډول په انگلستان کې د انقلاب مخه ونیول شوه، خپله بورژوا طبقي هم انقلاب نه غوښت او د اصلاحاتو په ذریعه یې د تغیر راوستو ته ترجیح ورکړه.

فرانسه

په فرانسه کې د انگلستان برعکس د فیوډالیزم پای د اصلاحاتو په ذریعه ونشو، بلکه، د انقلاب په واسطه یې فیوډالیزم له منځه یووړ، ددې یوه وجه د دواړو هیوادونو د فیوډالي نظامونو په خصوصیاتو کې وه، په انگلستان کې فیوډالانو په سیاست او حکومت کې برخه اخیسته، لیکن په فرانسه کې حکومت کول د ریاست خلکو ته پریښودل شوي وه، ددې نه بهیر دوی په بورژوا طبقه کې واده نه کاوه او نه به یې خپل کوچني ماشومان سوداګری ته پریښوده، د انگلستان فیوډالان په کلیو کې اوسیدل او د خپل ځمکو د حالاتو څخه به خبریدل، په فرانسه کې فیوډالان په ښارونو کې اوسیدل؛ ځکه، نو د ځمکو په اړه به کم خبریدل، په دې وجه د انگلستان د فیوډالانو فکر او پوه د فرانسې د لویو ځمکوالو په اندازه زیاته پراخه وه، هغوی د پارلمان د کارونو نه خبریدل او پوره ونډه به یې په کې اخیسته او د سیاست له لارې به یې خپل ګټې ساتلې، دوی زراعتي انقلاب کې هم زیاته ونډه درلوده، انگلیسي فیوډالانو به کرونده ساتله او د بزګرانو سره به یې اړیکې هم ساتلې.

فرانسوي فیوډالان په خپل طبقاتي غرور کې ډوب وه، هغوی نورو طبقو سره کومه اړیکه نه ساتله؛ ځکه، نو هغوی ته ددې مالومات نه کیده، چې خلک څه فکر لري او د هغوی غوښتنې څه دي؟.

په فرانسه کې فیوډالان په دوه طبقو باندې ویشل شوي وه، یو د تورې خاوندې وه، دوی د لومړنیو جرمني فاتحینو پورې ځان تړه، هغوی د خپل زور په واسطه ځمکې نیولې وې، دویمه طبقه هغه وه، چې دغه امتیاز یې د خپلو دندو په ذریعه تر لاسه کړی وه؛ ځکه، نو د هغوی درجه د تورې د خاوندانو څخه کمه وه.

په فرانسه کې لوی ځمکوال په دربار کې اوسیدل، دا د څلورم لویي د پالیسۍ په وجه وشول؛ ځکه، قوي فیوډالانو هر وخت د پاچا اختیارات او واک ته تاوان رسولای شو او لکه، چې به موقع په لاس ورغله؛ نو د پاچا په ضد به یې بغاوت هم کاوه؛ ځکه، نو د سازش او د هغوی د قوت د ماتولو لپاره یې هغوی د وارسا مانی ته راوغوښتل او دربار کې په اوسیدلو باندې یې مجبور کړل، ددې نه یې دوه ګټې وکړې، یو خو دوی د پاچا د نظر لاندې شول، دویم د هغوی مصارف دومره زیات شول، چې امدن یې نه شو کولای، چې پوره یې کړي، په دې وجه د هغوی مالي حالت د تل لپاره ډیر خراب شو او قرضونو کې ډوب شول.

په دربار کې د اوسېدو په وجه د هغوی ازادي او خودمختاري پای ته ورسیده او د دربار ماحول په هغوی کې خوشالي او چاپلوسي پیدا کړه، د خپلو ځمکو نه لیرې شول او په دې ډول د هغوی اړیکې د ځمکې د او بزگر سره وشلیدې، هغوی د کلیو پر ځای په ښار کې د عیاشۍ په ژوند باندې اخته شول.

همدغه وجه وه، چې هغوی د خپل جائداد په اړه هیڅ مالومات نه درلودل، دا د فېودالانو لپاره د بې عزتۍ خبره وه، چې څوک دې د هغوی سره د زراعت، کرلو یا فصلونو په اړه خبرې وکړي؛ ځکه، دا طبقه په ثقافتی ماحول کې اوسیده، دا د هغوی کار نه وه، بلکه د هغوی د ملازمانو دنده وه، یو ځل لویي موسیو دلو ته وویل، چې ډیر زیات قرضدار یې؛ نو هغه ورته وویل، چې زه به د خپلو کارکوونکو نه په دې اړه پوښتنه وکړم.

د زیاتو مصارفو په وجه ټول فېودالان په قرضونو کې ډوب وه، په ژوند کې شان و شوکت ښودل او زیات مصارف کول د د امرینو عادت ګرځیدلی وه، ډیوک لازون په شپږویش کلنۍ کې یو لک فرانکه پیسې مصرف کړې او شل لکه فرانکه قرضدار شو، یو بل امیر پرنس کونتي وه، د هغه شپږ لکه امدن وه، مګر تل به قرضدار وه، د ډیوک شواي د څوارلس میلیونو جائداد وه؛ خو دی هم لس میلیونو قرضدار وه، ډیوک اورلین په څلور اويا میلیونو قرض کې راگیر شوی وه.

په دې وخت هر هغه فېودال به، چې قرضدار وه؛ نو فخر به یې پرې کاوه؛ ځکه د قرض پیسو به د هغه د مصارفو اندازه مالوموله او څوک به، چې څومره قرضدار وه، ددې مطلب دا وه، چې دی زیاتي پیسې مصرفوي، دا به د یو امیر لپاره ډیره د ویاړ خبره وه.

کله، چې لویو، لویو امیرانو په ځمکو کې دلچسپي نه درلوده؛ نو دې پایله شوه، چې دوی په خپلو لویو ځمکو کې کرونده نه کوله، هغه کوچني ځمکوال به چې په کلیو کې اوسیدل؛ نو هغوی به هم کوښښ کاوه، چې هغوی هم دربار ته لاره پیدا کړي؛ ځکه، نو هغوی په خپلو ځمکو کې په کروندې باندې کمه توجه کوله، پایله دا شوه، چې دغه امرین به کله، کله دیوالي کیدل او د پاچا نه به یې غوښتنه کوله، چې د هغوی سره مرسته وکړي، د هغوی مرسته به د ملي خزانې (بانک) نه کیده؛ ځکه، نو هغه پیسې، چې باید په حکومت کولو او عوامو باندې باید مصرف شوې وای، د امرینو جیبونو ته تلې.

په وارسا ماڼۍ کې ددې امرینو ژوند په عیاشۍ کې تیریده، د ورځې دعوتونه، محفلونه، لوبې، تفریح او د دربار معاملې د هغوی د ژوند معمول ګرځیدلی وه، څرنگه چې وارسا شاهي ښار وه؛ ځکه، نو دا د نور هیواد سره په اړیکه کې نه وه، داسې جزیره ګرځیدلې وه، لکه بند ماحول کې چې ژوند کوي او

دغه (فيودالانو) په بيله نړۍ کې ژوند کاوه، هغوی ته دا احساس نه کیده، چې هیواد د کومو حالاتو نه تیريږي او خلک د کومو ستونزو سره مخ دي، دې حالاتو ته په کتو سره یو لوی فيودال په ۱۷۵۲ ز کال کې داسې لیکلي وه:

د لویو امرینو نسل دې ختم شي، دا هغه خلک دي، چې جائداد، دندې، واکونه او شان وشوکت د کومې خوارۍ نه بغير لاسته ورغلي دي، دوی پرته د کوم زحمت او کوبښن څخه لوی خلک شوي دي، دا خلک نا امله دي، زما ددې خلکو په اړه دا نظر دی، چې د سپیو دې د هغو وخت پورې ساتنه وشي، چې تر څو پورې په کې بدل نه وي راپیدا شوي، ددې وروسته دې د هغوی نسل ختم شي.

د امرینو ددې عیاش ژوند په مقابل کې د بزگرانو او کرونده گرو ژوند ډیر وروسته پاتې وه، دوی د عبرت نمونه گرځیدلي وه، کرونده گر د مزدور په شان ژوند کاوه، چې فيودالانو ته محتاج وه، بزگرانو ته اوس خالي میدانونه او ځایونه نه وه، ځنگلونه یې بند کړي وه؛ ځکه، د ښکار حق یوازې د فيودالانو سره وه.

فيودالان د ټیکسونو نه معاف وه؛ ځکه، هغوی ټیکس ورکول د ځان بې عزتي گڼله او ټول ټیکس به بزگرانو ورکوه، ددې ټیکسونو په ورکولو سره د بزگر سره یوازې شل فیصده امدن پاتې کیده، د بیگار په ډول به یې سرکونه او پلونه هم جوړول.

د قیمتۍ په وجه به ټیکس زیاتیده، پخواني ټیکسونه، کوم به چې لیرې کړای شوي وه، هغه به یې بیرته لگول، په دې حالاتو سره به په خلکو کې د فيودال نظام پر ضد جذبې راپاریدې، ددې خبرې پته په هغه وخت کې د یو چاپ شوي کتاب نه ښه مالومیدای شي، د هغه کتاب لیکوال، بومیسری وه او د کتاب نوم (د فيودالي حقوقو خرابوالی) وه، په دې کتاب کې د هغوی ناانصافیو په اړه لیکل شوي وه، چې په هغه نظام کې موجودې وې؛ ځکه، نو فيودالانو د کتاب سره زیات مخالفت وکړ.

د ۱۷۸۹ ز کال د فرانسې د انقلاب مرکز د پاریس ښار وه، په ۱۴ جولایي خلکو مظاهره وکړه او د باستیل کلا (زندان) یې ړنک کړ او په ښار باندې یې خپله ولکه ټینګه کړه، ددې خبرونو په خبریدو سره په کلیو کې بزگرانو د فيودالانو پر ضد وسله وال پاڅون وکړ، هغوی د اوسیدو په هغو ځایونو باندې حملې وکړې، چې شاتو به یې ورته ویل او ټول هغه کاغذونه یې وسوزول، چې د هغوی (بزگرانو) پر ضد وه او هغه کاغذونه یې هم وسوزول، چې په دوی باندې پرې قرضونه لیکل شوي وه، په وخت ځینې فيودالان ووژل شول، ددې پاڅون په پایله کې، د کلیو څخه د فيودالیزم د له منځه وړولو کار پیل شو، په

فیوډالیزم (جاگیرداری)

دې وخت ملي اسمبلۍ غونډه وکړه، د اګست په څلورمه ۱۷۸۹ ز کال کې ملي اسمبلۍ د فیوډالیزم پای اعلان کړ، ټول فیوډالي ټیکسونه، قرضونه، بیګار او د شخصي خدمت حقونه یې ختم کړل، د ملي اسمبلۍ دغه اقدامات قانوني وه، په داسې حال کې، چې بزګرانو په خپله په عملي ډول دغه ناانصافیو ته د پای ټکی ایښی وه.

په هر صورت، ددې عمل په پایله کې، په فرانسه کې سترې، سترې ځمکوالۍ پای ته ورسیدې، د امرینو او د کلیسا ځمکې یې ضبط کړې او ویې پلورلې او صنعت کارانو او بزګرانو واخیستلې، په دې ډول په فرانسه کې فیوډالیزم پای ته ورسید، ځمکه په کوچنیو، کوچنیو برخو باندې وویشل شوې او بیا د قوت د لاسته راوړلو ذریعه ونه ګرځیدله.

کله، چې ناپیلین بوناپارت واک ته ورسید، تر دغه وخت پورې د ځمکې زیاته برخه د حکومت سره وه، اپیلین د پاچا کیدو نه وروسته ځمکې، په خپلو پلویانو باندې وویشلې او د امرینو یوه بله طبقه یې رامنځته کړه، دا امرین د منځنۍ طبقې پورې تړلي وه؛ مګر، هغوی هم پخوانۍ روایت وساته، خپلې ځمکې یې په ټیکه باندې ورکړې او خپله دربار ته ولاړل، بزګرانو ته دا سهولت شو، چې هغوی به د پخوا په شان فیوډالانو ته ټیکس نه ورکاوه.

کله، چې په فرانسه کې په ۱۸۱۵ ز کال کې، یو ځل بیا پاچاهي پیل شوه؛ نو، په دغه وخت کې، زیاتره ځمکې خپلو پخوانیو مالکانو ته وسپارل شوې؛ خو، د حکومت لپاره ستونزمنه وه، چې ټولې ځمکې بیرته وسپاري؛ ځکه، هغه خلک چې د انقلاب او ناپیلین په وخت کې د ځمکو مالکان شوي وه، د هغوی څخه ځمکو بیرته اخیستل ډیر مشکل کار وه، ویل کیږي، چې د ۱۸۲۰ ز کال پورې نیمایي امرینو خپلې ځمکې وسپارل شوې او په دې سره پاچاهیت په فرانسه کې خپله پخوانۍ نظریه خپله کړه؛ مګر، په دې کار کولو سره، هم فیوډالانو خپل قوت د لاسه ورکړی وه؛ ځکه، نو هغوی د ځمکو پر ځای د حکومتي دندو د لاسته راوړلو لپاره زیاتې هلې ځلې کولې، ځینې امرینو د حالاتو د بدلیدو سره، خپل دولت په صنعت کې ولګوه او په دې سره، هغوی د بورژوا طبقه نوره هم پیاوړې کړه.

د فرانسې فیوډالي نظام د انقلاب نه وروسته بیا سر را اوچت نه کړ او د صنعتي پرمختګ او سیاسي تغیراتو سره له منځه ولاړ.

جرمني (پروسیا)

د انگلستان او فرانسې برعکس د فیوډالیزم دریم ډول د جرمني دی، دا ریاست (ولایت) د جرمني د اتحاد نه مخکې د جرمني د ټولو ولایاتونو مهم ولایت وه، کله، چې ناپیلین جرمنیانو ته شکست ورکړ او هغوی یې په سیاسي ډول د ذلت سره مخ کړل؛ نو، په هغوی کې یو ډول ملي (قومي) شعور ډیر په شدت سره پیدا شو، دا احساس پیدا شو، چې جرمني ولې ماته وخوړه؟ او باید د ماتې نه درس واخیستل شي؟ کله، چې هغوی حالات ولیدل؛ نو، دې نتیجې ته ورسیدل، چې د ماتې وجه بې اتفاقي، د ریاستونو تر منځ د هم اهنګۍ نه شتون او د فیوډالي نظام موجودیت وه، په دې وخت کې د جرمني نظام ډیر پیاوړی وه، د تولید په ذریعې باندې د فیوډالانو واک وه، فوځ او نورو لوړې دولتي دندې په واک درلودې، کله، چې په ۱۸۰۶ ز کال کې د فوځ کتنه وشوه؛ نو، مالومه شوه، چې ۱۴۲ جنرالان د ۶۰ کلونو، ۱۳ د ۷۰ کلونو او ۴ د ۸۰ کلونو د عمر لرونکي وه.

فیوډالي کورنیو ته امتیازات په میراث کې ورکول شوي وه؛ ځکه، نو هغوی په ژوند کې د څه کولو لپاره هلې ځلې نه کولې او هر څه ورته خپله په لاس ورتلل، یو شخص ویل، چې د امرینو نه بغیر نور خلک د هیڅ ډول بنیګنو لرونکي نه دي، مګر، ددې حالت پر ضد د خلکو جذبات راپاریدلي وه، په ۱۷۷۴ ز کال کې یو اخبار داسې ولیکل، په یو متمدن قوم کې باید د ښاري اوسیدونکي حیثیت د هغه د شخصي صفاتو نه وټاکل شي، نه په میراثي ډول، په ټولنه کې د هر ډول شخصیت د لاسته راوړلو لپاره باید خواري وکړل شي، داسې نه چې د خواري او زحمت نه پرته یې لاسته راوړي.

په جرمني کې هم، لکه د نورو اروپایي هیوادو په شان، فیوډالان د امتیازاتو څخه برخمن وه، په قضاء کې د هغوی پر ضد مقدمه نه شوه کیدای، ددې لپاره د هغوی خپلې عدالت خونې وې، د حکومت او کلیسا ټولې ښې دندې د فیوډالانو سره وې، په دې سره نه یوازې هغوی د خپلو ګټو لپاره کار اخیسته، بلکه د پاچا په پریکړو باندې یې هم اثر درلوده.

په اتلسمه پېړۍ فیوډالیزم ورو، ورو د کمزورۍ په طرف روان وه، د اصلاحاتو په وجه په زراعت کې ښه والی رامنځته شو، په دې سره زمیندار او بزګر دواړو ګټه وکړه، جرمني کې د زراعتي اصلاحاتو پایله کې داسې شول، چې بزګرانو ته اوس معاش (تنخوا) د نغدو پیسو په ډول ورکول کیده، دې کار بزګر ازاد کړ؛ ځکه، هغوی په دې سره کولای شول، چې هر چیرې وغواړي په نغده تنخوا باندې کار وکړي.

کله، چې په ښار کې صنعت کاره طبقه رامنځته شوه او دولت ورسره پیدا شو؛ نو، د خپل ټولنیز حیثیت د لوړولو په خاطر یې ځمکې اخیستل پیل کړل، د دیوالي کیدو په وخت کې به حکومت د فېوډالانو سره مرسته هم کوله او د قانون په وړاندې به یې ملاتړ هم کاوه؛ خو، ددې سره، سره د مالي حالت د خرابوالي له امله مجبوریدل، چې خپلې ځمکې وپلوري.

د ۱۸۰۰ ز کال نه وروسته د فېوډالانو ځینې امتیازات لکه د تورې ساتل، ځانګړی لباس اغوستل او په تياتر کې د هغوی لپاره د ځانګړو ځایونو پرېښودل پای ته ورسیدل، ۱۸۰۸ ز کال کې د فوځ اغیز کم شو، اوس هلته په دندو مقرریدل په لیاقت او استعداد باندې وټاکل شول، همدغه طریقه په بیوروکراسۍ او دیپلوماسۍ کې هم استعمال و.

په پروسیا کې د حکومتي، ټولنیز او اقتصادي نظامونو د تغیر پیل خپله حاکمو طبقو وکړ، ددې تغیرات دوه وجې وې: لومړۍ، د فرانسې نه د ماتې خورولو، وروسته د پخواني نظام خامی مالومې شوې، دویم د انگلستان د صنعتي پرمختګ سره د مقابلي احساس؛ ځکه، نو حاکمې طبقې فکر وکړ، چې پخوانی نظام باید د اصلاحاتو له لارې تغیر کړل شي، د نوي نظام لپاره ضروري وه، چې عام خلک په کې شریک شي، طبقاتي توپیر پای ته ورسیري، خلک باید په لیاقت او ذکي توب باندې مخکې ولاړ شي او پوره اقتصادي ازادي باید رامنځته شي، ددې خبرې اعلان په ۱۸۱۰ ز کال کې شو، چې اوس به د حکومت ټول خلک ازاد وي، د بزګرانو قرضونه، میراثي غلامي او په ځمکو باندې د ملکیت حق یې لیرې کړ.

د ځمکې د ازادانه اخیستلو او پلورلو په وجه مالداره سوداګرو ځمکې اخیستل پیل کړل، کله، چې بزګر ازاد شول؛ نو، فېوډالان په خطر کې شول، قانوني ساتنه، چې ورکول شوې وه، هغه یې لیرې شوه، په دې سره د هغوی ټولنیز او اقتصادي قوت ته ضرر ورسیده، حالاتو هغوی مجبور کړل، چې خپلې ځمکې وپلوري، په دې اصلاحاتو باندې زیاتره فېوډالانو نیوکې هم وکړې او یو پاچا هغوی مخاطب کړل، داسې یې وویل: که، چیرې رائل هائي نس ما او زما اولاد د جائداد او کورنیو حقوقو څخه محروم کړي؛ نو تاسو بیا د کوم قانون په اساس د حقوقو خاوندان یاست، لیکن پروسیا او جرمني کې فېوډالیزم پای ته رسیدلی وه او دا د هغوی د قوم په ګټه وه، چې باید پای ته ورسیري، تر څو د نورې اروپا سره مقابله وکړي.

فیوډالیزم (جاگیرداری)

په نورو اروپایي هیوادونو کې هم د فیوډالیزم رېښې کمزورې کیدې، کله، چې ناپېلیون بوناپارټ په بلجیم او راتین لینډ کې د کلیسا ځمکې په ولکه کې روستې؛ نو، هغه هلته فیوډالي ټیکسونه او قرضونه ختم کړل، په پولینډ او روسیه کې د ۱۸۱۵ ز کال پورې فیوډالیزم پاتې وه، ددې وروسته هلته هم بزگران ازاد شول؛ خو، د ځمکې د ملکیت حقوق یې ورنکړل، په پولینډ او روسیه کې فیوډالانو داسې صلاحیت نه درلوده، لکه څنګه چې په انګلستان او پروسیا (جرمني) کې درلوده، هلته د اصلاحاتو په پایله کې بزګر غریب پاتې شول، دا توپیر د ختیځې او لویډیځې اروپا په پرمختګ کې ښه لیدل کېږي؛ خو، د اتلسمې ز پېړۍ د پای پورې فیوډالیزم په اروپای کې خپل اغیز له لاسه ورکاوه.

حوالې:

۱- G.M Trevelyan: English Social History, Longman, London 1962

۲- Solvemini: The French Revolution, London, 1958

۳- The age of Napoleon, New York, 1967

۴- Rousseau and Revolution ډورانټ ویل

۵- Europe Since Napoleon, Penguin, 1966

۶- J.J Sheen: German History, 177-1866, Oxford Elarendon 1989

۷- ډیوډ ټامسن

مسلمان حاکمان او د ځمکوالی نظام

هند ته مسلمانو فاتحینو د ځان سره د منځني ختیځ د ځمکوالی نظام راوړ، دلته اړینه ده، چې پوه شو، په عربو او نورو مسلمانو حاکمانو کې دغه نظام په کوم ډول موجود وه.

کله، چې عربو عراق ونيوه؛ نو، د ځمکې د ملکیت د حقوقو په اړه ورسره فکر پیداشو، کله، چې د دویم خلیفه حضرت عمر (رض) نه په دې باره کې پوښتنه وشوه؛ نو، هغه د ملکیت ورکولو نه انکار وکړ، ویل یې، چې په دې کار سره به ځینې کورنیو ته ګټه ورسیري او د راتلونکو نسلونو حقوق به غصب شي، دویم خلیفه داسې تصمیم ونيوه، چې د ځمکې د ورکولو پر ځای دې، د ځمکې امدن د خلکو د فلاح او بهبود لپاره استعمال شي.

خو، اقطاع¹، چې کرل پرې نه کیدل، هغه یې مختلفو خلکو ته ورکړې، چې د کرلو لپاره یې جوړه کړي، ددغو ځمکو څخه ټیکس نه اخیستل کیده، کله، چې دغه ځمکې د کرلو وړ وګرځیدې؛ نو، بیا شخصي شوې او په میراثي ډول په کورنیو کې پاتې شوې.

دغه اقطاع دوه قسمه وې، مملوکه اقطاع او ازاده اقطاع، ماوردي په خپل کتاب الاحکام السلطانيه، کې په دې اړه خبرې کړي دي، د هغه مطابق مملوکه اقطاع کې درې ډوله ځمکې شاملې وې، غیر اباد شوې ځمکې، ابادې ځمکې او هغه ځمکې، چې هلته کانونه راویستل کیدل، غیر ابادو ځمکو باندې د حاکمانو حق وه، چې هر چاته یې د ابادولو لپاره ورکولې، په دې اړه د فقهاوو اختلاف دی، چې د ابادولو نه وروسته به دغه ځمکه د هغه شخص سره تر څو پورې وي؛ خو، په عام ډول زیاتره وخت، به دغه ځمکې د هماغه شخص سره پاتې کیدې.

ازاده اقطاع د کرلو وړ ځمکې وې، دغه ځمکې به د ټیکس د ورکولو نه وروسته مالک ته ورکول کیدې، مالک به د بزگرانو نه خراج او د ځمکې ټیکس اخیسته او خپله به یې عشر ورکاوه.

د فوځي خدمت په بدل کې د ځمکولو ورکولو کار د ال بویه (۹۴۵-۱۰۵۵) په حکومت کې پیل شوې، فوځي افسرانو ته به یې د تنخوا په بدل کې ځمکه ورکوله، په سلجوقي دور کې د نظام المک طوسي (۱۰۹۵م) نه وروسته دغه کار رامنځته شو او فوځي افسرانو ته د فوځي خدمت په بدل کې ځمکه ورکول پیل شول، دا کار یې ځکه کاوه، چې هغوی به په دې سره د ځمکې ډیر خدمت کاوه، په سلجوقي

¹ د ځمکې یوه برخه، چې د فوځي خدمت په بدل کې ورکول کیري.

فیوډالیزم (جاگیرداری)

دور کې میراثي توب پای ته ورسیده، اقطاع لرونکي شخص به د حاکم لخوا ټاکل کیده او رد و بدل کول به یې، په مرکزي حکومت کې د اقطاع لرونکي ټول اسناد ساتل کیدل، چې د چا سره څومره ځمکه ده، څومره ټیکس لاسته راځي او څومره په فوځ باندې مصرفوي، په همدې شرائطو به د هغه سره دنده ټاکل کیده، د اقطاع په نظام کې ځمکه د هغه شخص نه وه، بلکه، د حکومت لخوا به ورکول کیده، دا به د هغه وړتیا ته کتل کیده او بیا به یې ځمکه ورکوله، که کار به یې ښه کاوه؛ نو، نو ځمکه به یې زیاتوله؛ خو، که غلطې به یې وکړه، ځمکه به یې ترې اخیستله، د حاکم د خوشالولو نه وروسته به یې بیا ورکوله، اقطاع لرونکي شخص ددې صلاحیت نه درلوده، چې ځمکه وپلوري یا یې بل چاته ورکړي او وصیت یې هم نه منل کیده، د اقطاع لرونکي شخص په بزگرانو باندې کوم سیاسي، عدالتي یا خصوصي واک نه درلوده، په ټولنه کې د اقطاع لرونکي شخص مرتبه د ځمکې په اساس نه وه، بلکه، د هغه د شخصیت (حیثیت) تعین به د هغه په منصب، فوځي رتبې او د حاکم سره په اړیکو باندې کیده.

اروپايي فیوډالیزم داسې نظام وه، چې په هغه ټولنیزه رتبه او درجه د سیاسي واک، د ژوند طرز او اقتصاد په اساس ټاکل کیده او تر ټولو مهم په کې د هغه شخص د ځمکې تولید وه.

کله، چې سلجوقي حاکمان کمزوري شول، اقطاع لرونکو خلکو ترې گټه واخیسته او په ځمکو باندې یې قبضه وکړه او میراثي شکل یې ورکړ، د سیاسي نظام په خرابۍ سره هغوی د بزگرانو په ځمکو باندې قبضه کول پیل کړه او خپله یې وگڼله، په دې سره هغوی د اروپايي فیوډالیزم سره لږ څه نږدې شول.

د سلطنت د وخت فیوډالیزم

هند ته غوري فاتحینو د خپل ځان سره فیوډالي نظام راوړ، په دې نظام کې ځمکه په درې ډولونو باندې ویشل شوې وه، لومړی خالصه ځمکه، چې د حاکم د مصرف لپاره ځانگړې شوې وه، دویم، اقطاع چې فوځیانو ته ورکول شوې وې، دوی د امرینو رتبه هم درلوده او اقطاع لرونکي هم وه، دوی د سیاسي او ټولنیزو واکونو لرونکي هم وه، چې په دې سره خپل عاید زیات کړي، دریم هغه ځمکې وې، چې د مذهبي او ټولنیزې فلاح او بهبود لپاره ترې گټه اخیستل کیده.

اقطاع لرونکي خلک د حاکمانو د بدلیدو سره بدلیدل، د غوري حاکمیت په وخت کې، چې کومو امرینو ته اقطاع ورکول شوې وې، په هغوی کې ازاد او غلام دواړه شامل وه، څرنگه، چې په دې وخت مرکزي حکومت دومره قوي نه وه؛ نو، په دې سره اقطاع لرونکو خپل اثر زیات کړ، هر وخت امرین

بغاوت ته تيار وه، د امرينو د عروج دور د التمش د سلطنت نه ورسته زيات شو، كله چې د امير (چهل گانه) په نوم د امرينو يو گروپ جوړ شو، دغه گروپ خلك په جانداد، دولت او خطبو كې يو برابر وه، دوى دومره قوي شوي وه، چې د پاچا خيال يې هم نه ساته، دغه خلكو د خپلو گټو د ساتلو لپاره د خپلې خوښې پاچا په تخت باندې كيناوه، كله، چې راضيه سلطانه د هغوى خوښې نه بغير په تخت باندې كيناسته؛ نو، هغوى ټولو په شريكه هغې ته ماتې وركړه، كله چې بلبن (۱۲۶۶-۸۶) په تخت باندې كيناست؛ نو ددې گروپ زور پاى ته ورسيد، څرنگه، چې بلبن هم يو وخت ددې خلكو سره؛ نو، د دوى د كمزورى نه ښه خبر وه، بلبن په دې باندې ښه پوهيده، چې دده پاچاهي تر هغه وخت پورې نه قوي كيږي، تر څو ددې امرينو زور له منځه يونسې؛ ځكه، نو ده دغه امرينو يو، يو تقسيم كړل او د ضياءالدين برني مطابق د دوى مشر ته يې شراب يا زهر وركړل او بيا يې وواژه.

علاءالدين (۱۲۹۶-۱۳۱۶) په يوه دسيسه كې خپل ماما وواژه او واک يې په خپل لاس كې واخيست، په لومړيو كې ځينو امرينو كوښښ كاوه، چې علاءالدين ووژني او حكومت په خپل لاس كې واخلي، امرينو ځكه دا كار كاوه، چې د هغوى سره زيات دولت جمع شوى وه.

علاءالدين د زميندارو د زور او قوت د پاى ته رسولو لپاره ځينې زراعتي اصلاحات وكړل او داسې حكم يې وكړ، چې د شنو ځمكو څخه دې نيمه برخه واخيستل شي، ددې پايله دا شوه، چې:

د چودهريانو بغاوت كول، په اسونو باندې سپريدل، د وسلو گرځول، ښه لباس اغوستل او د پان خوړل يې بلکل پاى ته ورسول، د محصول په وركولو كې په ټولو باندې يو ډول حكم نافذ شو، خلك داسې اطاعت پيل كړل، چې يو سپاهي به شل چودهريان راښوول، په غاړه كې به يې ورسته رسى اچوله او كشول به يې، تر څو محصول ترې واخلي، د يو هندو لپاره هم دا امكان نه وه، چې هغه دې سر اوچت كړي، د هندوانو په كورونو كې نقرې او نور اړتيا وړ شيان، چې د بغاوت او سرکشی باعث به گرځيده، د هغې شيانو نوم او نښان پاتې نه شو.

كله، چې لودي كورنى (۱۴۵۱-۱۵۲۶) كلونو كې واک ته ورسیده؛ نو، ځينې اقطاع لرونكي د سياسي گډوډۍ او د مركزي حكومت د كمزورى په وجه ازاد او خودمختاره شول او ځينې په دې گډوډۍ كې ورک شول، څرنگه، چې لوديانو د پښتنو سره اړيكي درلودې؛ ځكه، نو هغوى د نورو نسلونو په خلكو باندې باور نه كاوه، بهلول لودي په ځانگړي ډول د پښتنو نه وغوښتل، چې هند ورشي او د هغه سره مرسته وكړي.

په لودي او سوري حکومتونو کې افغان ځمکوال په خپلو ځمکو کې اوسیدل، په دې د هغوی اړیکې د ځایي اوسیدونکو سره ډیرې ژورې شوې وې، هغوی هندي رواجونه خپل کړي وه او د اوسیدو صفات یې هم ځایي خلکو ته ورته شوي وې، ددې په مقابل کې ترکانو او ایرانیانو خپل ځانونه د ځایي خلکو نه لور گڼل، د فارسي ژبې په وجه هم د هغوی او د ځایي خلکو تر منځ دومره اړیکې نه وې، افغانانو ځایي ژبې زده کړې او د هند سره یې اړیکې ډیرې ژورې شوې.

د مغلو د وخت فېودالېزم

د ځمکوالی اصطلاح په پنځلسمه زیږدي پېړۍ کې په هند استعمال شوه، ددې نه مخکې به یې تیول یا د اقطاع لفظ استعمالوه، بابر (۱۵۲۶-۱۵۳۰) کلو کې د پخوانیو سلاطینو روایت جاري وساته او د اقطاع نظام یې هم په خپل ځای باندې پریښود او د فتحې څخه وروسته یې ځمکې خپلو امرینو ته ورکړې. همایون (۱۵۳۰-۱۵۵۵) کلو، د هغه سره دومره وخت نه وه، چې هغه دې نظام قوي کړي، ددې نظام دویم ځل جوړول اکبر پاچا (۱۵۵۶-۱۶۰۵) کلونو، تر منځ وکړ، په دې وخت کې، ځکه ددې لپاره ورکول کیده، چې فیوډال به د مرکزي حکومت لپاره فوځ برابروي، د اکبر په وخت به فوځي او نورو منتظمینو ته هم د تنخوا (معاش) په مقابل کې ځمکه ورکول کیده.

د هیواد په هره برخه کې به، چې وغوښتل شول؛ نو، ځمکه به یې منصبدارانو ته ورکوله، دا ددې لپاره، چې فیوډال په خپله سیمه کې دزیات اثر خاوند نه شي، د هرو دریو یا څلورو کلونو وروسته به یې تبدیلی کیده، کله، به یې سند ایالات ته او کله به یې د بنگال ایالات ته لیږه، د فیوډالانو تبدیلی منفي او مثبتې اغیزې لرلې، د فیوډال د تبدیلی په وجه به په ځمکه کې تغیرات هم راتلل؛ ځکه، د یو فیوډال د تلو او د بل د راتلو به ډیر وخت لگیده، د فیوډالانو په دې تبدیلی سره به فیوډالانو ځمکې ته کومه خاصه توجه نه کوله او ځمکه به یې د خپل لاس لاندې اشخاصو ته، چې ټیټ رتبه کسان وه، هغوی ته پریښودله، ددې گټه دا وه، چې د فیوډال په تبدیلی سره به، هغه د هیواد د هرې سیمې سره بلدتیا پیداکوله او ټولنې سره به یې اړیکې زیاتیدلې.

فیوډال به د ټیکس او مالېي د ورکولو لپاره یو کارکن ټاکه، لویو فیوډالانو به د کوچنیو فیوډالانو نه د ځمکې بڼه ساتنه کوله؛ ځکه، د هغوی سره وسائل او کسان زیات وه، د شهزادانو ځمکې به خالصه ځمکې وې، د هغوی د ځمکې ځمکوال ته به یې کروړي ویل، د امین په نوم شخص به د ځمکې مهم شخص گڼل کیده، دې شخص به په فصل باندې ټیکس(مالیه) وضع کوله، یو خزانچي هم موجود وه،

کارکن به حساب کاوه، کله، به یو شخص ته دوه کارونه هم سپارل کیدل، د عامو فېوډالانو کارونه به تعلقدار ته سپارل کیده، چې همدا یې نوم وه، د ځمکې نه اخیستل شویو پیسو ته به یې قبض ویلی، ځمکوال به هغه عامل ته ترجیح ورکوله، چې زیات قبض به یې ورکاوه، د عاملینو په ټاکلو کې به یې داسې کسانو ته ترجیح ورکوله، چې ځایي اوسیدونکي به نه وه؛ ځکه، په دې صورت کې به هغه، د خپل ذات، خپلوی او کورنۍ اړیکې پاللې او رعایت به یې ورسره کاوه، د عاملینو څارنه به ستونزمنه وه؛ ځکه، فېوډال به زیاتره وخت د ځمکې نه لیرې وه؛ نو، د ځمکې د معاملاتو څارنه به ورته ستونزمنه وه، په دې وخت کې به ځینې غلطیو(غلا) هم صورت نیوه.

ځینې فېوډالانو به د ټیکس د وصولو لپاره خپلې ځمکې په فوځیانو باندې تقسیمولې، تر څو هغوی ترې خپل مصرف پوره کړي، دا کار به زیاتره کوچنیو فېوډالانو کاوه؛ ځکه، هغوی به لیرې اوسیدل او ځمکه به یې په ښه توګه سره نه شوه اداره کولای، کله، کله به لویو فېوډالانو خپلې ځمکې سوداګرو ته ورکولې، تر څو ټیکس وصول کړي.

حکومت فېوډالانو ته دومره رخصتي نه وه ورکړې او هغوی به یې د قوي څارنې لاندې نیول، ددې هدف د لاسته راوړلو لپاره یې ځینې اشخاص مقرر کړي وه، تر څو وګوري، چې د هغوی عامل خو د بزګر نه زیاته مالیه نه اخلي او د هغه سره څنګه سلوک کوي، په دوی کې به قانون پوه، فوځي یا قاضي شامل وه، قاضي ته عدالتي واک ورکول شوی وه، په پریکړو کې به خپلواک وه او د فېوډالان د لاس لاندې به نه، ددې نه بغیر سوانح لیکونکي او واقعه لیکونکي هم وه، چې دربار ته به یې حالات بیانول، بزګر ته د شکایت ورکولو اجازه ورکول شوې وه، په داسې حال کې، چې فېوډال به د شکایت کولو مخه نیوله؛ خو، ددې سره به واقعه لیکونکي دربار ته خبر(اطلاع) ورکوله.

مغلي دربار به د ځمکې د امدن پوره حساب کتاب کاوه، مغلي منصب دار د ټیکس د وصول کولو حق درلوده؛ مګر، په ځمکه باندې یې کوم حق نه درلود، دا کار به میراثي نه وه، لوی منصب دار به د یوې څخه زیاتې ځمکې هم په لاس کې درلودې، د منصب دار لپاره دا ضروري نه وه، چې د ځمکې سره نږدې واوسېږي، هغوی به یو د بل څخه لیرې وه، لوی فېوډال به ځمکه د زیات وخت لپاره هم د ځان سره ساتله، چې لس کاله وخت یې درلوده، مرکزي حکومت به د ژور لاندې نیولي وه، چې د ټیکس په وصولو کې ظلم ونکړي، د ټیکس(مالیې) د ورکولو لپاره یې جلا قوانین جوړ کړي وه.

د مغلي فیوډالیزم زوال

کله، چې سلطنت زیات پراخه شو؛ نو، د مغلي فیوډالیزم زوال پیل شو او کله، چې منصب داران او فیوډالان زیات شول، په داسې حال کې، چې د سلطنت د پراخیدو سره نورې ځمکې هم د سلطنت په ولکه کې راغلې؛ مگر، د هغې تناسب د منصب دارو په تعداد نه کم وه، د اورنگ زیب په وخت کې، منصب دارانو ته په کلونو، کلونو ځمکې نه ورکول کیدې، د ځمکې د اخیستو لپاره به دغو منصب دارانو سفارشونه کول، رشوت به یې ورکاوه او د خپلو گټو لپاره به یې گروپونه جوړول، دې حالت د دربار حالت بدل کړ.

لومړي بهادر شاه (۱۷۰۷-۱۷۱۲) کلونو، په وخت کې، کله، چې د ځمکو ضرورت پېښ شو؛ نو، هغوی یې د خالصو ځمکو نه وویستل، کله، چې دا هم ختم شول؛ نو، داسې فکر رامنځته شو، چې په راجپوتانه باندې حمله وکړي او د هغه ځای ځمکه په خپل واک کې او د فیوډالۍ په طریقه یې ورکړي؛ مگر، په دغه وخت کې په فوځ کې دومره قوت نه وه، چې هغوی دې د راجپوتانو سره جگړه وکړي؛ ځکه، نو دا یو خیالي فکر وه، فرخ سیر (۱۷۱۳-۱۷۱۹) کلونو، کې حالت داسې شو، چې کاغذونه به یې ورکول؛ خو، په ځمکه به یې قبضه نشوه کولای، اوس په ځمکه باندې هغه څوک واکمن کیدای شو، چې د هغه سره فوځي قوت زیات وه، کله، چې به فوځي شخص هلته واکمن شو؛ نو د هغه ځای نه به یې ټوله مالیه (ټیکس) اخیسته او مرکزي حکومت ته به یې هیڅ نه ورکول او دا به یې خپل حق گانه.

د اورنگ زیب نه وروسته، د تخت د حاصلولو لپاره د مغلو تر منځ په خپلو کې جگړې وشوې؛ ځکه، نو هر فیوډال به د دھوکې په ډول خپل کسان د فوځ په شکل باندې تیارول، د هغوی نه به چې څوک پاچا شوه؛ نو په خپلو کسانو به یې ځمکه ویشله؛ ځکه، نو محمد شاه (۱۷۱۹-۱۷۴۹) کلونو، کې داسې حالت رامنځته شو، چې خالصې ځمکې ټولې له منځه ولاړې، دې کار د پاچا اختیارات کم کړل، په دې سره د پاچا په حیثیت باندې ستره اغیزه ولویده؛ ځکه، پاچا د خپلې عملي لپاره مصرف نه شو پوره کولای، حتی خپل شخصي مصارف یې هم نه شو پوره کولای، د عملي د معاش د ورکولو لپاره نورو ته محتاج شو، دې مالي بحران د دربار انتظامات هم گډوډ کړل، د کلا عملي ته به په میاشتو، میاشتو معاش نه ورکول کیده، پاچا د خپلو شخصي مصارفو د پوره کولو لپاره نورو ته سوال کاوه، په دې سره به هغه د ختیځ هند د کمپنۍ په غیر کې ولویده، مغل پاچا یوازې پاتې شو، د امدن ټولې لارې پرې ودریدې او ایالاتونه عاملینو په خپل فوځي قوت باندې په زور اداره کول.

اجاره داري

د فيوداليزم ددې بحران نه د ويستو لپاره فيودالانو د اجاره داري سيستم ته مخه کړه، په دې سره فيودال د ټول کال امدن اخيسته او ځمکه به يې په اجاره باندې ورکوله، دا کار په لومړي ځل د جهانگير (۱۶۰۵ - ۱۶۲۷) پاچا په وخت کې پيل شو او د شاه جهان (۱۶۲۸-۱۶۵۷) کلونو تر منځ زيات مشهور وه، دې سيستم په خالصه ځمکو باندې رواج نه درلوده، دې نظام په خپلولو سره به فيودال ته گټه رسیده؛ خو، دې حالت د بزگرانو ژوند خراب کړ، دې کار کروندې ته هم زيان ورساوه، اورنگ زيب ددې کار د پای ته رسولو لپاره ځينې اقدامات هم وکړل؛ خو، بيا هم دا کار پاتې شو، د مغلو په وروستي وخت کې د سياسي حالت په وجه دا کار بيا رامنځته کړ، په دې کار کې هغوی ته کوم زيان نه وه او نه يې کومه خوارې کوله؛ ځکه، نو د بهادر شاه د وخت نه تر فرخ سير د وخت پورې دغه د اجاره داري نظام حاکم وه.

حوالې:

۱- Ancient Indian Social History: Orient Longman, Dehli, 1978.

۲- ارته شاسرت (اردو ترجمه) کراچيو ۱۹۹۱.

۳- رام شرن شرما، ساجمی تبديلياء: از منه وسطی، مکتبه جامعه دهلي، ۱۹۷۵.

۴- پي-پي- کوسمبی An introduction to the study of Indian History. Bombay 1956>

۵- المارودي، الحکام السلطانيه (اردو ترجمه) کراچي ۱۹۶۵.

۶- Ira M. Lapidus: A history of Islamic Societies Cambrige 1988

۷- خواجه نعمت الله هروی، تاريخ خان جهان و مخزن افغاني، ۱۹۷۸، لاهور.

۸- ايليټ اينډ ډاسن، History of India as told by its own Historians, New York, 1970>

فہود الہزم (جاگیرداری)

۹- محمد اشرف، ہندوستانی معاشرہ عہد وسطی می، فکشن ہاوس، لاہور، ۱۹۹۱ء.

۱۰- نعمان صدیقی، مغلو کا نظام مالگزار، لاہور، ۱۹۹۰ء.

۱۱- عرفان حبیب،

۱۲- مقالات سر سید، لاہور ۱۹۴۰ء.

۱۳- عبدالقادر بدیوانی، منتخب التواریخ، حصہ سوم (انگریزی) کلکتہ ۱۹۲۶ء.

۱۴- مور لینڈ، اکبر سی اورنگ زیب تک (اردو) وھلی ۱۹۸۷ء.

۱۵- شتیش چندر.

۱۶- مظفر عالم. The Crisis of Empire in Mughal North India, Oxford Dehli, 1986.

۱۷- اطہر علی. Mughal Nobility under Auranghzeb, Bombay, 1970.

فیوډالي کلتور

هر نظام خپل، خپل روایات، اداري او حکومت جوړوي، په همدې اساس ورسره نوی کلتور هم پرمختګ کوي، فیوډالیزم هم داسې یو کلتور رامنځته کړی وه، دې کلتور د فیوډالیزم د ساتلو سره ډیر کومک وکړ، ددې کلتور په اساس په ټولنه کې توپیرونه او امتیاز هم رامنځته شول، فیوډال به ځان د نورو نه برتره ګاڼه؛ ځکه، که هغه به دا کار نه کاوه؛ نو، په ټولنه کې به د هغه لپاره عزت لاسته راوړل ستونزمن وه، په فیوډالیزم کې داسې روایات او اخلاق رامنځته شول، چې په عوامو او خاصو خلکو کې ستر توپیرونه رامنځته کړل.

کورنۍ

دا توپیر په کورني سیستم کې زیات موجود وه، داسې به ویل کیده، چې د لوړې طبقې خلک یا فیوډالان رامنځته کیري نه، بلکه دوی د پیدایښت سره پیداشوي وي، د دوی وینه هغوی د ټیټو خلکو نه لوړوي، د وینې پاکوالی په دې کلتور کې ځکه ضروري وه، چې کورني صفات پاتې شي او ګډوډي په کې رانشي، شریفی کورنۍ به د خپلې وینې د پاکوالي لپاره په نورو ورکو کورنیو کې وادونه نه کول، په دې طریقې به د پاکوالي اړیکه د واده پورې تړل کیده، که هلک او انجلۍ به د یوې رتبې د کورنۍ څخه وه نو اولاد به نجیب الطرفین وه، که د انجلۍ اړیکه به د ټیټې پایې د خلکو سره وه؛ نو، د هغې د اولاد ټولنیزه رتبه به هم ټیټه وه.

په فیوډالي نظام کې د فرد پیژندنه ددې لپاره هم وه، چې کورنۍ حیثیت یې مالوم شي، ددې اړیکې په واسطه به هغوی ته قانوني درجه ورکول کیده او په جانداد او نورو امتیازاتو باندې په یې حق درلوده، په دې وجه به هغوی ته لوړې دولتي دندې هم ورکول کیدې، په ځینو ټولنو کې به دې کورنیو ته ځینې ځانګړې دندې هم سپارل کیدې، ددې کار لپاره به، هغوی کوښښ کاوه، چې ددې کورني اړیکې د نورو سره پراخه نه شي؛ ځکه، دوی نه غوښتل، چې دغه امتیازات نورو ته ورکړل شي، د کورنۍ د قانوني حیثیت د ساتلو لپاره دا رواج وه، چې خپلې شجرې به یې لیکلې او ساتلې، هغه خلک به چې د لوړې حوصلې خاوندان وه، هغوی به خپل تاریخ هم لیکه، په دې تاریخ کې به هغوی د خپلو نیکونو کارنامې او لوړوالی بیانوي، د دوی په محفلونو کې به داسې داستان ویونکي موجود وه، تر څو د دوی د کورنۍ لوړوالی بیان کړي او په اوریدونکو باندې خپل رعب واچوي.

هغه کوچنيان به، چې په داسې ماحول کې پيدا شول؛ نو، په خپلې کورنۍ باندې به يې وياړ کاوه، د هغوی دې فکر به نور هم زور اخيسته، چې دده په مقابل کې نورې کورنۍ ديري د کوچني حيثيت لرونکي دي، هغو کورنيو به چې خپلې شجرې نه ليکلي؛ نو، نويو کورنيو به هغوی د خپل ځان برابر نه گڼل، مثلاً، په فرانسه کې پخواني امرينو ته (د تورې امرين) ويل کيده، دوی دا رتبه د خپلو جنگي مهارتونو په اساس تر لاسه کړې وه؛ ځکه، نو هغوی د (جبي د امرينو) په مقابل کې، چې د دوی اړيکه د نظام سره وه، هغوی پرې ځانونه لوړ گڼل.

په منځنيو پيړيو کې په ټولنه کې د عزت د لاسته راوړلو لار جنگي مهارتونه وه، علم او ذهنيته نه وه¹؛ ځکه، نو د امرينو کورنيو به توره چلول او په اس سپريدل زده کول او دا لازمي وه، ددې نه دا فکر اخيستل شوی وه، چې جنگي مهارت انسان کلک او د مقابلي لپاره تياروي؛ خو، علم او ادب انسان کمزوری او بزدله کوي.

زياتره مؤرخينو د ټولنې زوال د کورنۍ په زوال کې گوري او وايي، چې پخوانۍ کورنۍ څنگه تباه شوې او خپل عزت او وقار يې څنگه له لاسه ورکړ؛ ځکه، نو د کورنۍ تباه کيد د ټولنې تباه کيدل دي.

د فيودالانو په کورنيو کې د کوچنيانو پالنه د ملازمينو په لاس کې وه، په دې اساس د مور او پلار سره يې اړيکې دومره نه وې، ملازمينو به د کوچنيانو هره غوښتنه پوره کوله، په دې سره په دوی کې، په کوچنيوالي کې د امر کولو حس پيدا شو، چې د مشر او سپين ږيري سړي عزت به يې نه کاوه؛ ځکه، نو د پيل راهيسې هغوی عامو خلکو ته د حقارت په سترگه کتل او د کوچنيانو سره د هغوی د عزت څه خيال او فکر نه وه.

عزت

د کورنيو سره يو هم ترلی شى د عزت فکر وه، خانداني فرد به دا خپل حق گانې، چې په ټولنه کې دې د هغه احترام وشي او هغه خلک چې دده څخه په درجه او رتبه کې کم دي، هغوی دې د دوی احترام وکړي، دا عزت به په ادابو او نورو رسمونو سره کاوه، کله، به چې هغوی بيرون وتل؛ نو، خلک به د هغوی مخکې ټيټيدل او سلام او اداب به يې وړاندې کول، هغوی به د سلام ځواب د سر په خوځولو سره ورکاوه، د ټيټو درجو خلکو سره به هغوی مخامخ خبرې نه کولې، بلکه د ملازم په واسطه به يې هغوی ته سوال، ځواب لپاره.

¹ يو ځل بيا ورته اشاره کوم، چې دا فکر يوازې په اروپا کې موجود وه (ټبارن).

فیوډالیزم (جاگیرداری)

څرنگه، چې په طبقاتي ټولنه کې د فرد احترام د هغوی د رتبو په اساس وي؛ ځکه، نو هغوی به د رتبې د ساتلو عزت کاوه، که، چا به د هغوی د رتبې د ختمولو کوښښ کاوه، یا یې د هغوی سره په بې ادبي خبرې کولې، یا یې د هغوی بدتميزي کوله؛ نو، دا د هغوی لپاره د برداشت وړ نه وه، کله، به چې د عزت خبره راغله؛ نو، د هر څه نه به تیریدل.

د خپل عزت د ساتلو لپاره به د فیوډالانو تر منځ په خپلو کې مقابلي وې، که، چا به په دعوت کې سل میلانه رادعوت کول؛ نو دویم کس به د هغه په مقابل کې پنځه سوه تنه دعوت ته رابلل، دوی د عزت د ساتلو لپاره صدقې او خیراتونه ورکول، تعمیرونه به یې جوړول، د فلاح او بهبود کارونه به یې کول، خپل ظاهري شان او شوکت به یې ښکار کاوه، د اوسیدو په ځای او خوړولو کې به یې ځان ښوده، تر یې د عزت وشي او د نورو په مقابل کې کم نه شي، ددې عزت د ساتلو لپاره به یې خانداني روایاتونه ساتل، که د هغوی د اعمالو او کړنو څخه به یې د کورنۍ بې عزتي وشوه؛ نو، دا د هغوی لپاره ډیره د شرم خبره وه.

وفاداري

د فیوډالي ټولنې یو مهم خاصیت وفاداري وه؛ ځکه، ددې پرته فیوډالي نظام خپله بقا نه شوه ساتلی، د وفادارۍ دا روایت په طبقاتي ټولنه کې د کورنۍ په سطحه پیل کیده، چې د کورنۍ مشر به یې پلار وه او دا د ټولې کورنۍ فرض وه، چې د هغه حکم ومني، د هغه اطاعت وکړي او هغه ته وفادار پاتې شي، دویمه مرحله د ټولنو وه، په دې کې د مشر دا حق وه، چې نور باید ورته وفادار پاتې شي، په کلیو کې بزگر زمیندار ته او زمیندار به فیوډال ته وفادار وه.

داسې فکر کیده، چې پوری په پوری د وفادارۍ دې جذبې په خلکو کې د تابعدارۍ جذبه پیداکړي وه او په دې سره به په ټولنه کې مختلفو طبقو خپل موجودیت ساتله، په دې سره به په ټولنه کې طبقاتي فکر نه پیداکیده او د مالداره او غریب تر منځ به ټکر هم نه پیښیده، د طبقاتي فکر د نه موجودیت په وجه به، چا د امر یا فیوډال نه کرکه او نفرت نه کاوه، د وفادارۍ جذبې دوی د لوړو خلکو سره جوړ کړي وه، دوی به د هغوی شان و شوکت، دولت، عزت او وقار خپل گانه او په هغه به یې ویاړ هم کاوه.

د وفادارۍ یوه وجه دا هم وه، چې دوی د مادیاتو د لاسته راوړلو لپاره هغوی ته اړ وه، په هند کې یې وفادارۍ ته نمک حلالي ویله، یانې چا چې مالګه وخوړ یا چا چې ورته د خوړولو وسائل تیار کړي وي، د دوی وفادار پاتې کیدل لوی اخلاق شمیرل کیدل؛ ځکه، د ډوډۍ پیداکول، د ملازمت په وجه ډوډۍ

فېودالېزم (جاگيرداري)

لاسته راوړل ددې شخص لپاره دیر ضروري وه او دا یې د ژوند د بقا لپاره دیر مهم وه، څرنگه، چې فېودالانو د خپلو لاس لاندې کسانو ته رزق ورکاوه او د تولید لارې هم د هغوی سره وې؛ ځکه، نو هغوی د خپلو لاس لاندې کسانو نه د وفادارۍ غوښتنه کوله.

په جاپان کې د سمورايي طبقه هر وخت د پاچا د قربانۍ لپاره تیار وه، د پاچا لپاره به یې خپله ښځه او ماشومان هم قتلول، د وفادارۍ دا اړیکه هغوی ته په میراث باندې رسېدلې وه او په دې باندې یې ویاړ هم کاوه، دا وفاداري دې حد ته رسېدلې وه، چې د خپل بادار په مړ کېدو سره به یې خپل ځان هم واژه، ددې لپاره چې هغه په هغې نړۍ کې یوازې پاتې نه شي، هلته د ځانوژنې رسم د وفادارۍ ښکارندویه وه.

په اروپا کې د فېودال او ویسل تر منځ د فادارۍ لوړه (قسم) اخیستل کیده، دا د هغه وخت پورې وه، چې د فېودالانو لیکل او لوستل نه زده، دا وفاداري به د ټولو خلکو په مخکې اخیستل کیده او د نه وفادارۍ په وجه به هغه خپله ټولنیزه رتبه له لاسه ورکوله.

غداري کول او د خپل بادار سره بد چلند کول په ټولنه کې تر ټول ناوړه عمل شمیرل کیده، ددې ډول اشخاصو لپاره به یې د نمک حرام لفظ استعمالوه، ددې یو زړه وړونکی مثال د هند په تاریخ کې دی، کله، چې همایون د گجرات پاچا بهادر شاه (۱۵۲۶-۱۵۳۷) کلونو، کې ماته ورکړه؛ نو، د هغه یو جنرال رومي خان د هغه سره غداري وکړه او همایون ته ورغی؛ نو، د هرې خوا نه ورته د رومي نمک حرام غبرونه کیدل، ددې په اوږدو سره یو طوطي هم دا کلمې یادې کړې او په زوره، زوره به یې د رومي خان نمک حرام چغې وهلې.

مصرفیتونه

د فېودالي طبقې د رواجونو په اساس څو مختلفې طبقې رامنځته شوې وې، په دوی کې داسې خلک هم وه، چې ځانونه به یې دیر مصروف ساتل، د جائداد په تنظیمولو کې به مصروف وه، د ماشومانو د سبق په اړه به یې فکر کاوه او د وخت به یې دیر پابندي کوله، د دوی په څنګ هغه خلک هم وه، چې دیر سست او د وخت ضایع کوونکي وه، د هغوی ټول وخت به په رقص، شرابو څښلو او د ښځو سره په خبرو تیراوه، هغوی تعلیم ددې لپاره نه خوښوه، چې د هغوی لپاره د وظیفې د پیداکولو وسیله وه،

څرنگه، چې هغوی به سواده وه؛ نو، ملازمین به د هغوی ددې جهالت نه گټه اخیسته او هغوی به یې لوتل، داسې کورنۍ به د خپلې نا اهلۍ په وجه ډیر ژر د زوال سره مخ کېدې.

په عام ډول به د فېوډالو د خوښې مصروفیت ښکار کول وه؛ ځکه، په ښکار کې هغوی ته هغه لذت حاصلیده، چې د جنگ په حالت کې به یې اخیسته، په اس سور او ښکار کولو به هغوی ته د زړه ډاډ ورکاوه، ښکار کول د هغوی د قوت او طاقت د ښکاره کولو یوه ذریعه هم وه، کله، به چې د یوې مسلحې ډلې سره ښکار ته تلل؛ نو، په بزگرانو باندې به یې ډیر رعب پروت وه.

ښکار کول فېوډالانو د خپل ځان لپاره ځانګړی کړی وه، عامو خلکو ته ددې کار اجازه نه وه، په انګلستان کې د عامو خلکو لپاره سخت قوانین وضع شوي وه، چې د ګیمز لاء (د لوبو قانون) به یې ورته وایه، که عادي بزګر به د ښکار کولو په وخت کې ونیول شو؛ نو، سخته سزا به یې ورکوله؛ ځکه، په دې سره د ښکار په دوران کې هغوی ته د په ځان باور جذبه پیداکیده او د ښکار نه وروسته به یې د فتحې جذبه په ځان کې پیداکیده، ددې ویرې له امله، هسې نه چې دغه جذبات په دوی کې د بغاوت حس راپیدا نه کړي، د ښکار کولو نه یې منع کړي وه.

سپي ساتل یوه بله مهمه مشغولتیا وه، په سپي جنگولو کې مهمه خبر د هغه وفاداري وه؛ ځکه، په فېوډالي ټولنه د وفادارۍ ډیر احترام کیده، بیا د سپیو په واسطه د خپل رعیت ډارول هم د سپیو د ساتلو یوه موخه وګرځیده.

ددې نه بغیر د حیواناتو جنگول بله مشغولتیا وه؛ ځکه، د جنگ په کتلو سره به هغوی ته ډاډ حاصلیده، د حیواناتو جنگول به چې څومره خونړي وه، هغومره به د هغوی جذبو تسکین حاصلوه.

دوستي او دښمني

په فېوډالي کلتور کې دوستي او دښمني د ډیر زیات افراط ښکار شوي وه، که د چا سره به یې دوستي شوه؛ نو، د هغې د ساتلو لپاره به یې پوره کوښښ کاوه او په هر حال کې به یې د خپل دوست ملګرتیا کوله، که د دوستۍ، قانون او اخلاقو تر منځ به د ترجیح سوال منځته راغی؛ نو، دوی به دوستۍ ته لومړیتوب ورکاوه، که دوست به یې په غلطه هم وه، ملاتړ به یې کاوه، دغه دوستي به د یوې مرتبې لرونکو د اشخاصو تر منځ کیده، په دې کې ځینې استثنایي حالت هم پېښیدې او که داسې به شول؛ نو، د ټیټې مرتبې لرونکي شخص به د لوړې مرتبې لرونکي په ملګرتیا باندې ویاړ کاوه، دوستي به د یو

فېوډالېزم (جاگيرداري)

شخص سره نه کیده، بلکه د ټولې کورنۍ سره به یې دوستي کوله او د هغوی سره به په پوره مینه او اخلاص سره مخ کیده.

د دوستۍ په شان دښمني هم د ډیر زیات افراط ښکار شوې وه، که د چا سره به یې اختلاف رامنځته شوه؛ نو، بیا به هېڅ کله هم د یاده نه ویستل کیده او کوښښ به یې کاوه، چې خپل مخالف شخص وروسته پریرېږي او ذلیل یې کړي، یو وخت ددې موخې د لاسته راوړلو لپاره فېوډالانو د غلو مشري کوله، تر څو هغوی د مخالف شخص رمې راوړي، ددې پیغام دا هم وه، چې زه ستا کور ته هم درتلی شم او ستا ساتنې ته زیان رسولای شم.

د قانون نه لوړتیا

په عامه توګه به فېوډال ځان د قانون نافذونکی ګاڼه، د قانون پابندي کول به هغه د خپل ځان بې عزتي ګڼله؛ ځکه، د قانون مراعت کول هغه او نور عام وګړي په یو صف کې ودروي، په دې اساس د دوی او عامو خلکو لپاره جلا، جلا قانونونه جوړ شوي وه، ددې نه مخکې د سلطنت په دوران او مغلي دوران کې ستره ګناه او جرم بغاوت کول وه، ددې سزا به فېوډال ته سمدستي ورکول کیده؛ خو، په نورو جرمونو باندې به یې سترګې پټیدې، د سزا ورکول په وخت کې به د عام وګړي او فېوډال تر منځ توپیر کیده، د بیلګې په ډول، د اروپا په زیاتره ملکونو کې به عام خلک اعدام کیدل او د فېوډال به یې سر پرېکوه، په فرانسه کې د انقلاب په دوران کې د ګلوټن اله رامنځته شوه، چې د مالدار او غریب سر به یې په شان پرېکوه او دا د مساوات علامه وه.

حوالې:

۱- Critchley

۲- ایشوري پرساد، همایون (انګریزي) لاهور.

۳- د کافکا ناول (کیسل).

۴- متکاف.

فېوډالېزم (جاگيرداري)

۵- لطيف گاه، قتل و معاشقي (اردو ترجمه، محمد اسماعيل) لاهور ۱۹۹۲.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library